

— על פי נוהלי החיל יש למלא דו"ח על בדיקת מסלולים, פעמיים ביום. בבסיס ג' לא נמצאו הדו"חות על בדיקת המסלולים וביום שבו נערכה הביקורת הוצג טופס חתום של דו"ח, ללא רישום כלשהו. קצין המגדל הסביר, שכל יום הוא מבער את הדו"ח של היום הקודם. הביקורת העירה, ששמירתם של הדו"חות חשובה לפיקוח על תיקון ליקויים שצוינו בדו"חות; ביעורם של דו"חות מימים קודמים מונע פיקוח על תחום ניהולו של קצין הפיקוח מצד הכנף ומיפקדת החיל.

יחידת אחזקה של חיל האוויר

יחידת אחזקה בחיל האוויר (להלן היחידה) מבצעת עבודות אחזקה ושיפוץ של מטוסים ושל מסוקים ומכלוליהם, של מערכות חימוש ושל ציוד קרקע, שאינן מבוצעות ביחידות המבצעיות של החיל; היחידה עוסקת גם בעבודות הסבה ושיפור של מערכות שונות ומייצרת דגמי אב-טיפוס במסגרת משימות פיתוח. היחידה כוללת מפקדה ובה, בין היתר, יחידת תכנון ופיקוח ייצור (תפ"י), יחידת הנדסה וגף ביקורת-אווירונאוטית; ותשעה בתי מלאכה. היחידה מפעילה, בשיתוף עם רשת בתי ספר "אורט", בית ספר תעשייתי, המכשיר נערים במקצועות מבנאות מטוסים ואחזקת אביזרי מטוסים. באוגוסט 1979 שירתו ביחידה חיילים בשירות קבע, חיילים בשירות חובה ועובדים אזרחיים, רבים מהם עולים חדשים, שהיחידה מסייעת להם בלימוד השפה העברית תוך כדי השתלבותם בעבודה.

בחודשים מארס—אוגוסט 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת ביחידה על ההסדרים הכלליים לתכנון ולבקרה וכן על חלק מהפעולות של שישה בתי מלאכה: למבנה ותהליכים, למטוסים, למכשירי מטוסים, לאביזרי מטוסים, למערכות חימוש ולציוד קרקע. נבדקו גם סדרי בטיחות והתגוננות בפני אש וגושאים של ביטחון שדה. בדיקות השלמה נערכו במיפקדת החיל.

סדרי תכנון ובקרה

1. — ביחידה לא הונהג תמחיר ולא נערך חישוב עלויות של העבודות השונות; תקן קצין ביקורת משק, שנקבע ליחידה ב־1976, טרם אויש.

2. יחידות החיל מעבירות ציוד הטעון שיפוץ או תיקון למחסן ציוד מוחזר (להלן מצ"ם), שביחידה. הציוד מועבר לתיקון בבתי המלאכה, בצירוף פקודת עבודה, על פי הוראותיהם של קדמים מיחידת תפ"י; לכל בית מלאכה יש קדם ביחידת תפ"י.

— בהוראות מיפקדת חיל האוויר נקבע נוהל להכנת תכנית עבודה חודשית לשיפוץ ציוד ביחידה. מכינים את התכנית באמצעות מחשב, על פי נתוני צריכה ממוצעת ועל פי נתוני מלאי ציוד. תכנית העבודה אמורה לשמש את היחידה לקביעת העדיפות בהוצאת פקודות עבודה לבתי מלאכה, אולם יחידת תפ"י לא השתמשה בתכנית המחשב ופקודות העבודה הוצאו לפי הבנתם ונסיונם של הקדמים, בתיאום עם בתי המלאכה ובהתחשב בזמינות הציוד במצ"מ ובדרישות שצוינה בהן עדיפות "מטוס מושבת".

— במאי 1978 הצביע ענף הביקורת במיפקדת החיל, בעקבות בדיקה שערך ביחידה, שתכנית העבודה של המחשב אינן מתאימות לייעודן. בעקבות הדו"ח החליטה מיפקדת החיל, ביולי 1978, שיש לקיים דיונים תקופתיים, בהשתתפות של להק ציוד, היחידה ומינהלת פריטי אוויר, לשם קביעת תכנית עבודה. עוד הוחלט, על תיקון תכנית המחשב, כך שתתבסס על נתוני אחזקה ומקדמי פעולות. עד למועד סיום הביקורת, באוגוסט 1979, לא יושמו ההחלטות דלעיל. על פי הודעת מיפקדת החיל מדצמבר 1979 צפויה הוצאת תכנית עבודה על פי תוצאות הדיון ובאופן ידני החל באוגוסט 1980, ותכנית מחשב מתוקנת — רק לקראת שנת 1983.

— מדדי תפוקה, ששימשו את הקדמים לצורך תכנון העבודות, לא היו מעודכנים כיוון ששבעה בתי מלאכה לא דיווחו על השקעת שעות עבודה בפועל; גם בשני בתי המלאכה שדיווחו על השקעת שעות עבודה לא הסתייעו הקדמים בדו"חות לשם עדכון המדדים. משרד מבקר המדינה ריכוז נתונים על העבודות של אחד מבתי המלאכה במאי 1979, ומהם יוצא, שבשלוש משמונה

החוליות של בית המלאכה קבע הקדם פוטנציאל שעות העבודה, על פי מדדים לא מעודכנים, גבוה ב-63% עד 81% מהפוטנציאל בפועל. לדעת מיפקדת חיל האוויר היה בכך למנוע אבטלה סמויה.

— חוסר מעקב על השקעת שעות עבודה אינו מאפשר לקבוע את היעילות בניצול פוטנציאל כוח האדם של בתי המלאכה. בשנת העבודה 1978 ערכה היחידה בדיקה מידגמית באחדים מבתי המלאכה והיא הצביעה, בדרך כלל, על שיעורי אבטלה (נוכחות בחוסר מעש או היעדרות ללא רשות) גבוהים יחסית. מיפקדת חיל האוויר הודיעה. למשרד מבקר המדינה, שבשנת העבודה 1980 תמוכן עבודת יחידת תפ"י ויוחל בצבירת נתונים על פוטנציאל כוח האדם והשקעת שעות עבודה ובמעקב צמוד אחר יעילות ניצול כוח האדם.

3. בפברואר 1979 הנהיגה היחידה בארבעה מבתי המלאכה שיטה של תמריצים על ידי מתן "חופשות תמריץ". עלייה של 10% ומעלה בתפוקה הממוצעת של חוליה בבית המלאכה, לעומת נורמה שנקבעה, זיכתה את אנשיה בחופשה של ארבע שעות; אי עמידה בנורמה בשיעורים שנקבעו גררו חיוב חשבון שעות החופשה.

— השיטה שהונהגה לא, עוגנה בהוראות מיפקדת החיל, ואופן חישוב התמריץ לא היה מדויק. כ"ומני תקן" בחישובי הנורמות שימשו אומדני הזמן שקבעו הקדמים לאור נסיונם ולא באמצעות טכניקות של הנדסת ייצור; הזמן הדרוש לשיפוצ נאמד פי שניים מהזמן הדרוש לתיקון וזמן בדיקה נאמד בחצי מזמן התיקון, בלי שנמצא ביסוס לכך.

— לגבי חלק מהעובדים בבית מלאכה אחר הונהגו חופשות תמריץ שלא התבססו כלל על חישובים: בחוליה לשיפוצ חלקי מבנה, שבה הועסקו 16 איש, קבע האחראי על החוליה מכסת עבודה שבועית ואם היא התמלאה עד יום ה' זכתה החוליה לחופשה ביום ו'. מנתוני בית המלאכה עולה כי מ"מ 4.5.79 עד 6.7.79 קיבלו אנשי החוליה בימי ו' 86 ימי חופשה, שהוגדרו כחופשת תמריץ.

— לחיילי בית המלאכה המשמשים כמבנאי מטוסים נקבע הסדר, שלפיו חייל שעבד שעות נוספות בשני ימים בשבוע (כארבע שעות כל יום) זכאי לחופשה ביום ו'. בחודשים מאי עד יולי ניתנו ל-27 חיילים כ-50 ימי חופשה בגין עבודת שעות נוספות, בלי שנוהל רישום על השעות הנוספות שעבד כל חייל.

ביוני 1979 החלה מיפקדת החיל לבחון שיטות שונות לקראת הפעלת מערכת שכר עידוד ביחידה. בדצמבר 1979 הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, כי עם הפעלת שיטת שכר העידוד, לקראת אפריל 1980, יופסק מתן חופשות תמריץ.

עבודות תיקון ושיפוצ של מטוסים ומסוקים

1. שני בתי מלאכה מבצעים עבודות שיפוצ ותיקון, ביקורות ושינויים במטוסים ובמסוקים: בית מלאכה למטוסים מתקן ומשפץ מטוסים משלושה סוגים ובית מלאכה למסוקים — מסוקים משני סוגים. האחריות להכנת תכנית העבודה לבתי המלאכה מוטלת על יחידת שליטה מרכזית (יש"מ) לתחזוקה במיפקדת החיל; יש"מ אמורה אף לפקח על ביצוע התכנית.

— יש"מ תחזוקה לא העבירה ליחידה תכניות עבודה לשנים 1978 ו-1979, אלא הורתה מדי פעם בפעם על קבלת מטוסים ומסוקים לעבודה. יש"מ תחזוקה לא קבעה מועדים לסיום העבודות והיחידה קבעה אותם בעצמה ושינתה אותם מדי פעם בפעם. השוואה בין מועד הגמר החוזי הראשוני שקבעה היחידה לבין תאריך גמר העבודות בפועל, העלתה, כי ב-27 מסוקים ומטוסים, שנעשו בהם עבודות בתקופה מאי 1978 — יולי 1979, נמשכו העבודות מעבר למועד הגמר החוזי: ב-17 מקרים מחודש עד שלוש חודשים וב-10 מקרים מארבעה חודשים עד 12 חודשים. היחידה לא עמדה גם בדרך כלל במועדי הסיום שנקבעו בדיונים על התקדמות העבודה, שנערכו בשנת העבודה 1978, בהשתתפות נציגי מיפקדת החיל ונציגי היחידה. בדיווחות כשירות וכוננות תקופתיים לשנת 1978 ציינה היחידה, בין הסיבות לעיכובים בעבודות, מחסור במכונאי יש"מ ובחלפים. מיפקדת החיל הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי החל בדצמבר 1979 מוציאה יש"מ תכנית עבודה תקופתית ועל מפקד היש"מ הוטל לקיים דיון, בהשתתפות נציגי היחידה, על ביצוע התכנית אחת לארבעה חודשים.

2. מיפקדת החיל קבעה, בהוראה שהוציאה בתחילת יולי 1979, ביקורת רבתי במטוסים מסוג אחד כל ארבע שנים, בהתאם למקובל בחיל האוויר של ארה"ב. אולם מעיון במסמכים עולה,

כי על פי קצב הביצוע של הביקורת עד עתה ובהתחשב במספר המוגבל של מטוסים, שמותר מסיבות כוונות להוציא מן היחידות, ההערכה בחיל היא שהמטוסים יוכלו לעבור ביקורת רבתי רק אחת ל-10 עד 14 שנים. בינואר 1980 הודיעה מיפקדת חיל האוויר, שעל סמך הנסיון שנרכש היא עומדת לקבוע, שביקורת רבתי תיעשה אחת לעשר שנים.

במהלך עבודות ביקורת רבתי, שמבצעת היחידה במטוסים מאז סוף 1976, נעשים במטוס גם שני שינויי מבנה גדולים; בעבודות הביקורת ובשינויים מושקעות כ-14,000 שעות עבודה למטוס.

— בשנת העבודה 1977 היה על היחידה לבצע ארבע ביקורות ובשנת העבודה 1978 — שש ביקורות. עד אמצע יולי 1979 ביצעה היחידה חמש ביקורות בלבד ושתיים נוספות היו בתהליך ביצוע. פרק הזמן הממוצע, שתוכנן לעבודה בשני מטוסים, היה ארבעה חודשים. בפועל נמשכה העבודה במטוס הראשון תשעה חודשים, בשני ובשלישי — שנה, ברביעי — תשעה חודשים ובחמישי — עשרה חודשים. מיפקדת החיל הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי היא מתכננת לשנת העבודה 1980 שש ביקורות ביחידה ו-20 ביקורות על ידי התעשייה האווירית, כמגמה להשיג את הפיגור בביקורות.

3. בהוראות החיל נקבע, שיש להעביר לאישור מיפקדת החיל את מערכי העבודה הנוגעים למטוסים כמערך חילי. עם סיום העבודה במטוס הראשון בשנת 1977, הכינה היחידה מערך עבודה ממוכן, מבוסס על מערך העבודה של צבא א"ה"ב, על הנחיות הענף המקצועי במיפקדת החיל ועל הידע והנסיון שהצטברו ביחידה. התברר, כי המערך הממוכן לא הועבר לאישור מיפקדת החיל עד ספטמבר 1978, אף כי היחידה עבדה על פיו. רק באוקטובר 1979 הסמיכה מיפקדת החיל את מפקד היחידה לעבד מערכי עבודה על פי המדיניות שנקבעה בהוראות.

בית מלאכה א' (מבנה ותהליכים)

1. בית מלאכה א' מייצר חלפים וכלים מיוחדים בשביל בתי מלאכה אחרים; מייצר פריטי ציוד על פי דרישות מיוחדות של מיפקדת החיל ואחראי על עבודות המבנה במטוסים ובמסוקים.

2. — מכונאי מבנה מטוסים, הכפופים למפקד בית מלאכה א', מועסקים ברובם בבתי המלאכה העוסקים באחזקת מטוסים ומסוקים. מעיון במסמכים עולה, כי המחזור במכונאי מבנה מטוסים היה אחת הסיבות העיקריות לעיכובים בשיפוץ ובתיקון של מטוסים וחלקי מבנה.

— התקן של מכונאי מבנה מטוסים אויש כדי 95%, אולם 32 איש, שהיו, על פי רישומי המחשב, מכונאי מבנה מטוסים, הועסקו כמסגרים. הסבתם למקצוע מכונאי מבנה, שנעשתה לפני כמה שנים, איפשרה להם קידום ותוספת שכר. רק בנובמבר 1979 הכירה מפקדת החיל בעבודות מסגרות, הקשורות בחלקי מטוס, כמסלול מקצוע מכונאי מבנה והסבה 32 תקנים של מסגרים למכונאי מבנה.

3. — מחלקת הציפוי משתמשת בעבודות בכ-60 סוגים של חומרים רעילים. נמצא, שארגון העזרה הראשונה לא אוחסן במקום ידוע לכל העובדים ולא היו בו שני החומרים הדרושים יחד לטיפול בפגיעה מחומר רעיל. נבדקה הבקאות של מפקד המחלקה ושניים מעובדיה. בהוראות הבטיחות והטיפול בנפגעים מחומר רעיל; שני העובדים לא היו בקיאים בהוראות. בעקבות הביקורת קיבלו העובדים הדרכה בנושא.

— בהוראה של החיל פורטו סוגי הרעלים, שאת מיכליהם יש לבדוק אחת לשלושה חודשים ולהיווכח שהדפנות, התחתית והמכסה שלמים לחלוטין. במחלקה לא היו רישומים בדבר בדיקת החומרים הרעילים שבמחסן. המחסן נמצא במרחק של כ-100 מטר מן המחלקה ולא נקבע נוהל בדבר אמצעי הבטיחות שיש לנקוט בעת העברת חומרים רעילים ממקום למקום. בעקבות הביקורת הינחתה מיפקדת החיל את אחד מענפי לחק ציוד לשלב בהוראות נוהל העברת חומרים רעילים.

4. — הוראות החיל קובעות, שבגמר הייצור יש לכלול ברישומי היחידה פריטים שיוצרו בשביל בתי מלאכה אחרים. התברר, כי היחידה לא נהגה על פי הנוהל. במחלקת אביזרים מכניים נמצאו 39 כלי עבודה מיוחדים שיוצרו ביחידה ולא נרשמו. בתי המלאכה שהזמינו כלים נהגו לעתים לצין בדרישות הייצור דרגת דחיות גבוהה, שלא תמיד תאמה את הצרכים בפועל. מפקד היחידה הודיע למשרד מבקר המדינה, באוקטובר 1979, שהסמכות לקביעת עדיפות גבוהה לעבודות תחזוק בעתיד בידי ובידי מפקד יחידת תפ"י.

בית מלאכה ב' (אביזרי מטוס)

1. בבית מלאכה ב' מתקנים ומשפצים מערכות הידראוליות, מערכות כוח ואביזרים שונים למטוסים, למסוקים ולמנועיהם.

2. באחד מחדרי בית המלאכה היו כ-15 מתקני בדיקה לאביזרי מנוע, המשמשים לאימות תקלות באביזרים המתקבלים לתיקון ולבדיקת שמישות האביזרים בגמר התיקון. יש לערוך בדיקות תקופתיות למתקני הבדיקה עצמם כדי לוודא שהם שמישים ועל ידי כך להבטיח את מהימנות הבדיקות שנעשות באמצעותם.

— הביקורת העלתה, כי המבקר האווירונאוטי, האמור לפקח על פעולות בדיקת המתקנים ולאשר את שמישותם, מסר לידי האחראי על הטיפול במתקנים מטעם בית המלאכה תגי שמישות חתומים מראש, ולאנשי בית המלאכה ניתן להוסיף בעצמם את תאריך הבדיקה ותוקף השמישות. בעקבות הביקורת הועבר המבקר מתפקידו.

— בהתאם להוראות יש לבדוק כל חודש את נקיון השמן שבמתקנים ההידראוליים, המשמשים את יחידות האחזקה. בשישה מתקנים, שנבדקו על ידי משרד מבקר המדינה, לא נעשו בדיקות השמן כסדרן. בעקבות הביקורת הוחל בהכנת מערכי בדיקה למתקנים שבבית המלאכה וניתנה הוראה להקפיד על ביצוע הבדיקות.

3. — בבדיקת הרישום בדבר השמישות של כלי בדיקה מיוחדים ושל ציוד מדידה סטנדרטי נמצא, שפג תוקף שמישותם של שבעה מדי פיתול; מבין חמש ערכות כלים מיוחדים למכלולים של מסוקים פג תוקף הבדיקה של שתיים, ולשלוש האחרות לא היו כלל תגי שמישות; 21 פריטי ציוד מדידה לא היו שמישים, ביניהם פריטים שלא היה צורך בהם כבר כמה שנים והם פוגו מבית המלאכה בעקבות הביקורת.

בית מלאכה ג' (למכשירי מטוס)

1. — על פי דו"ח מחשב לסוף מאי 1979 היו במלאי החילי מחוונים כדוריים — מכשירים המשמשים לבדיקת מצב המטוס ביחס לאופק ומסייעים בניווט ובהפצצה, המיועדים לאחד מסוגי המטוסים שבחיל' (להוציא מכשירים שנמסוים); בעת הביקורת נמצאו 74% מהמחוונים בבית המלאכה; כמחציתם היו בשלבים שונים של תיקון ושיפוץ, אולם לגבי האחרים התברר, שפורקו והוצאו מהם חלפים להשמשת מכשירים אחרים. הוסבר לביקורת, שהמכשירים פורקו לפני כשלוש שנים, כשהיה מחסור בחלפים, ורק באפריל 1979 הוחל לשקמם. הבדיקה, שערך משרד מבקר המדינה לגבי ההשלכות של הוצאת 18 מחוונים מסבב האחזקה לתקופה ממושכת עקב פירוקם העלתה, שמנובמבר 1978 עד סוף מאי 1979 היו ביחידות החיל מקרים של השבתת מטוסים מהסוג שבו מותקן מחוון כדלעיל.

— המכשירים המפורקים (חלקי מתכת וחלקים אלקטרוניים עדינים) אוחסנו באי סדר, ללא הפרדה בין פריטים שמישים ופסולים וללא רישום. בעקבות הביקורת מוין הציוד, גרשם וגארו מחדש, ודווח על חלפים שחסרונם מעכב השמשת מכשירים. בעקבות הביקורת נזף מפקד היחידה במפקד בית המלאכה.

2. — תיקון ושיפוץ וסתימת חמצן למטוסי קרב נעשה על ידי חוליה, שהועסקו בה בעת הביקורת 11 עובדים אזרחיים. בעת הביקורת, במאי 1979, לא הועסקו מרבית אנשי החוליה בשיפוץ ובתיקון וסתימת בשל מחסור באטמים, הדרושים לכך. בבית המלאכה הצטברו וסתימת, להוציא חווסתים המורכבים במטוסים. אספקת חלפים לווסתים, מתוצרת ארה"ב, לא הייתה סדירה וגם בעבר היו חודשים שבהם הושבתה חלקית עבודת החוליה בשל מחסור בחלפים. כך, למשל, מהשוואת שערכה הביקורת בין פוטנציאל כוח האדם, שעמד לרשות החוליה, לבין השקעת שעות עבודה בתיקון ובשיפוץ וסתימת, נמצא, שבאוגוסט 1978 היה פוטנציאל החוליה 1,280 שעות ואילו בתיקון ובשיפוץ וסתימת הושקעו 330 שעות בלבד (כ-26%); ובאוקטובר 1978 היה הפוטנציאל 1,140 שעות ואילו בתיקון ובשיפוץ וסתימת הושקעו 549 שעות בלבד (כ-48%).

— בדיקת השלמה, שערך משרד מבקר המדינה במאי 1979 במינהלת פריטי אוויר העלתה, שאספקת אטמים הייתה צפויה רק בסוף יולי 1979, דבר שעלול היה לגרום להמשך האבטלה של עובדי החוליה ולהשבתת מטוסים מחמת המחסור בווסתים. משרד מבקר המדינה הביא את ממצאי הביקורת לידיעת מיפקדת החיל, והיא פעלה לזירוז אספקת החלפים. מחמת מחסור בווסתים היו

מקרים אחדים של השבתת מטוסים (ראת גם בפרק על משלחת משרד הביטחון בניו-יורק בדו"ח זה).

גף טילים בבית מלאכה למערכות חימוש

גף טילים בבית המלאכה למערכות חימוש מתחזק את ראשי ההנחיה של טילים, מבצע בדיקות במרעומים ומתחזק את המיתקנים לבדיקתם.

— בסוף אפריל 1979 היו בגף שלושה ראשים לאחד מסוגי הטילים שלא ניתן היה להשמישם מחוסר חלק חילוף מסוים; שניים מהראשים לא הושמשו מסוף 1977 ואחד מסוף שנת 1978.

— בשנת 1974 נרכשו, בהוצאה של כ-140,000 ל"י, שני מדחסים מחברה בחו"ל. הפעלת המדחסים הופסקה לאחר זמן קצר מאוד, כיוון שנמצא שלא פעלו כדרוש. במקומם נרכשו שני מדחסים מתוצרת מקומית. לא נעשתה פעולה לחיקון המדחסים ואף לא למציאת שימוש אחר בהם או לפינויים. בינואר 1980 הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, שהמדחסים הוצאו למכירה.

— בתחילת 1978 הועברו גם המדחסים מתוצרת מקומית לשיפוף. במועד הביקורת, במאי 1979, היה עדיין אחד המדחסים בשיפוף, שהסתיים רק באוקטובר 1979. מיתקן אחר במעבדה, שנקבה כ-10 חודשים לפני מועד הביקורת, לא היה יעיל ומיפקדת החיל פעלה להחלפתו.

— מנוף בכושר הרמה של 2,000 ק"ג, הופעל להרמת מיכלי גז במשקל של 2,400 ק"ג, אף שעוד בנובמבר 1978 העיר הקצין האחראי על בדיקת ציוד ההרמה במיפקדת החיל, שאין להשתמש במנוף להרמת מיכלי הגז. באוקטובר 1979 הודיעה היחידה למשרד מבקר המדינה, שהופסק השימוש במנוף ונעשית פעולה להחלפתו במנוף מתאים.

סדרי התגוננות בפני אש

היחידה סמוכה לתחנת כיבוי אש של הבסיס, המתפעלת כ-22 מכוניות כיבוי אש המיועדות לכיבוי דליקות מטוסים ודליקות אחרות. נבדקו ההסדרים של היחידה להתגוננות בפני אש בשטח מחסני ציוד ובבית מלאכה למסוקים.

— במחסנים ובשטחי האחסנה הפתוחים שעל ידם הוצבו עמדות כיבוי אש. שמונה עמדות כיבוי אש שנבדקו הכילו רק מטפי כיבוי אש; יתר הפריטים חסרו בכל העמדות, והוסבר שנאספו לשם תיקון וצביעה. במחסן המרכזי היו מותקנות שלוש גלגלות עם צינור גומי לכיבוי אש, ובשלושתן חסר המונק; בעקבות הביקורת הותקנו המונקים.

— הביקורת הצביעה על חוסר אמצעי אזהרה ישירה בבית המלאכה למסוקים ועל קשיים שיש למכוניות כיבוי בגישה למוסר, שבו מתקנים מסוקים.

הצטיידות בציוד ייעודי בחיל הים

בסיס ציוד והובלה בחיל הים אחראי להצטיידות של החיל: עיתוד המלאי ורישומו, ניפוק הציוד והובלתו ליחידות החיל ומהן. יחידת ההצטיידות בבסיס כוללת שבעה מדורים מקצועיים והיא מפעילה גם מחסן קבלה, לקליטת הציוד שנרכש. מערך רישום האפסנייה, חישוב רמות המלאי וניפוק האפסנייה מנוהלים באמצעות המחשב המרכזי של צה"ל.

בחודשים פברואר—מאי 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על פעולות הבסיס בשנת העבודה 1978 בתחומים העיקריים: רכש, אחסנה, ו"דחיפה". פעולות רכש של כמה סוגי ציוד, כגון אלקטרוניקה, חשמל, מכשירים ומתכות, נבדקו גם לגבי השנים 1975 עד 1978. בדיקות השלמה נעשו במיפקדת החיל.

הצטיידות

על פי נתוני מיפקדת חיל הים כללה האפסנייה הייעודית של החיל לסוף 1978 כ-153,000 פריטים, ששוויים, במחירי אוקטובר 1978, 3.84 מיליארד ל"י. שווי הציוד שאוחסן בבסיס נאמד ב-1.63.

מיליארד ל"י. הביקורת התייחסה לפעולות רכש בסכום של 250 מיליון ל"י ב-1977 ובסכום של כ-356 מיליון ל"י ב-1978.

דרישות רכש בסכומים עד 5,000 \$ לפריט הנרכש באירופה, ועד 15,000 \$ לפריט הנרכש בארה"ב, מועברות במישרין למשלחות בחו"ל. דרישות בסכומים יותר גדולים מועברות למינהל ההרכשה והייצור במשרד הביטחון (מנה"ר). דרישות לרכש בארץ בסכומים מ-25,000 ל"י עד 50,000 ל"י מועברות לספקים או לייצרנים באמצעות שלוחת מנה"ר בבסיס, ומעל 50,000 ל"י — למנה"ר. קניות בסכומים עד 25,000 ל"י נעשות מדמי מחזור המוקצבים לחיל. רכישות מדמי מחזור נעשות כשהפריט דרוש בדחיפות או כשלא נכלל ברשימות ההצטיידות. בשנת הכספים 1977 הוצאו לקניות בדמי מחזור כ-13 מיליון ל"י וב-1978 — כ-16 מיליון ל"י.

ליחידות החיל נקבעו שלוש רמות מלאי: (א) רמת מלאי חירום — הכמות שחייבת להמצא ביחידות בכל עת. נתונים אלה טרם הוזנו למחשב, מאחר שעוד לא הוכנו כל ספרי כלי השיט, ולא נקבעו התקנים של הפריטים לכל מיתקני החוף הייעודיים. (ב) רמת מלאי מזערית — מיועדת להספיק לצריכה שוטפת עד לקבלת השלמה. (ג) רמת מלאי מירבית — הרמה שאליה יש לשאוף בעת חידוש המלאי.

רמת המלאי המחייבת את בסיס הצידור היא רמת המלאי לעיתוד, והיא נקבעת באמצעות המחשב, עבור מרבית הפריטים הנצרכים, לתקופה של שלוש שנים. רמת המלאי נקבעת לפי חישוב הצריכה התזויה, על בסיס הצריכה ביחידות ועל בסיס מקדם הפעילות לעתיד. העיתוד לפריטים הנצרכים נעשה בדרך כלל לשלוש שנים ויותר, ללא אבחנה אם הצידור נרכש בארץ או בחוץ לארץ.

— בעת הכנת נתוני ההצטיידות השנתית לא נלקחו בחשבון כמויות של פריטים שנופקו בעבר ליחידות ומסיבה זו או אחרת לא נוצלו ועודם שמישים.

— ההצטיידות במרבית הפריטים המתכלים נעשתה על יסוד ניפוקי הבסיס בעבר, בלי להתחשב בצריכה בפועל ביחידות, כפי שמחייבות הוראות החיל. הצטיידות על בסיס ניפוקים ולא על בסיס צריכה בפועל, וכן הסתמכות על נתוני רמות מלאי שנקבעו באמצעות המחשב, ובמקרים לא מעטים לא עודכנו שנתיים ואף יותר, גרמו לכך, שהחיל הצטייד בכמויות גדולות של פריטים שהתנועה בהם הייתה מעטה.

— לא גומקו דרישות בכמות גדולה מזו שהומלצה על ידי המחשב. נמצאו מקרים של הצטיידות לפי הוראת המיפקדה, ללא הנמקה בכתב לגבי מטרת הרכישה וחישוב הכמות. להלן דוגמאות:

(א) באוגוסט 1978 הורה ראש מדור במיפקדה לרכוש כבלי חשמל ימיים מארבעה סוגים: משלושה סוגים — 10,000 מטר לכל סוג; ומהסוג הרביעי — 2,000 מטר.

הצריכה של כבלים מסוגים אלה בעבר לא נבדקה בעת הגשת הדרישה. בדיקת משרד מבקר המדינה העלתה, שב-1977 לא הייתה כלל צריכה של כבל מהסוג הראשון, וב-1978 נצרכו 620 מטר; במצאי של הבסיס היו במאי 1979 — לפני הרכישה האחרונה — עוד 602 מטר. כדי לספק את הצריכה המשוערת לשלוש שנים די היה לקנות כ-1,000 מטר. בשני הסוגים האחרים הייתה בעבר צריכה ממוצעת של כ-1,000 מטר בשנה, וצריך היה להזמין לכל היותר כ-3,000 מטר לשלוש שנים. מחיר הרכישה, שברובה מיותרת, כ-45,000 \$.

(ב) בינואר 1978 הוגשה דרישה לשני פריטים: 4,000 בחי נורות ו-8,000 מטר של כבל פלסטי, שגורשו להתקנת תאורה חגיגית לתגינות ה-30 לעצמאות המדינה, בערך כספי כולל של כ-7,000 \$. הייתה נגמה לקבל את הפריטים עד ראשית מאי 1978 והם נשלחו ארצה במטוס, אולם הגיעו לאחר יום העצמאות.

בעת הכנת הדרישה היה בבסיס כבל זהה לנבל שנרכש, אך לפי רישום המחשב ללא תוספת סימול לתאורה חגיגית. בפריט זה היה מצאי של 3,577 מטר, שגדל עד מאי 1979 ל-6,396 מטר, עקב רכישה נוספת של כ-3,000 מטר וצריכה של כ-180 מטר.

(ג) על פי דרישה מינואר 1979 הוזמנו מספך בחו"ל מכשירים וציוד בדיקה מ-20 סוגים בערך כספי כולל של כ-26,500 \$. בין הפריטים היו מד הספק — 4 יחידות בסכום כולל של 4,840 \$, ומד חישה — 12 יחידות בסכום כולל של 5,640 \$. הביקורת העלתה, שבחיל היו באותו מהפריט הראשון, ומחן 12 בבסיס, ולפי נתוני מחשב היה גם צפי של 13 יחידות (ש-9 מהן היו בתהליך של קליטה: 2 מינואר 1977 ו-7 מיוני 1978). הפריט השני נמצא בחיל בכמות של 18 יחידות, מהן 13 במספנה, 4 בבסיס ו-1 ביחידה אחרת. גם לגבי פריט זה היה צפי של 3 יחידות מינואר ומיולי 1978.

(3) על פי דרישה ממאי 1978 נרכש לביד עץ מהגוני 18 מ"מ. הניפוק ב-1976 היה 451 מ"מ, ב-1977 — 250 מ"מ, והניפוק השנתי החזוי — לפי המחשב — 303 מ"מ. לפני הוצאת הדרישה הייתה בבסיס יתרה של 707 מ"מ.

שהייתה עשויה להספיק לשנתיים ויותר. קצין ההצטיידות המליץ לרכוש 210 מ"מ, אולם בפועל נחקבלו באמצעות דרישה זו 659 מ"מ, ששולמו בעדם 74,862 ל"י. בס"ה היה בבסיס, לאחר הרכישה, מלאי של כ-1,400 מ"מ ואילו הניפוק ב-1978 היה 211 מ"מ. במאוס 1979 היו במלאי 1,053 מ"מ.

— בהצטיידות בחלפים ובציוד מערכות כלי שיט והעול מקרים, שהקצינים המעתידים לא התחשבו בצפי והדבר גרם היווצרות מלאי גדול. דוגמה בולטת לכך מהווה דרישה מינואר 1979, שהוקצב לה סכום של \$ 85,000. הוזמנו 14 פריטים, בכמויות מ"מ עד 39 יחידות. בפברואר 1979 נתקבלה הודעה; שמחיר הציוד בכמויות שנדרשו הוא כ-190,000 \$ ולכן הופחתו הכמויות בכ-50%. מנתוני ניפוק וצריכה, שצורפו לתיק הדרישה בראשית מאוס 1979, התברר, שבשנים 1976, 1977 ו-1978 לא היו כלל ניפוקים או צריכה לגבי 9 מבין 14 הפריטים. בין הפריטים שהוזמנו היה פריט, שב-1976 נופקו 16 יחידות ממנו, ב-1977 — 26 יחידות וב-1978 לא נצרך כלל. במצאי של הבסיס היו במאוס 1979 48 יחידות והצפי היה 44. רמת המלאי המוערית, שנקבעה על פי המחשב, שהיא ברמת צריכה של כשנה אחת, הייתה 12, ולפיכך היו המלאי והצפי מספיקים לצריכה של כשמונה שנים. למרות זאת הוזמנו בדרישה תחילה 30 יחידות, ולאחר ההפחתה — 20, שמחירן היה כ-15,000 \$.

חיל הים מוציא כל שנה סכומים ניכרים לרכישת מתכות מסוגים שונים, הדרושות לאחזקת כלי השיט, וביניהן לוחות ופרופילים מחמרן (אלומיניום) ופלדה.

— בשנים 1974—1978 הוגשו עשר דרישות לרכישת לוחות חמרן. מסוג מסוים; ההוצאה על רכישתם הסתכמה בכ-9 מיליון ל"י. בדיקת שבע מן הדרישות העלתה, שב-12 מבין 35 סוגי לוחות נרכשו כמויות העולות על הדרוש. גם כאשר הדרישה התבססה על נתוני ניפוק בעבר, הוזמנו כמויות שלא תאמו את הנתונים והצריכה לא הצדיקה את הרכישות.

שתי דרישות בעיקר הביאו להיווצרות מלאי גדול של לוחות חמרן, והוגשו בלי להתחשב בצריכה בעבר:

(א) בשנת 1974 נמסרה למפעל בארץ, באמצעות משרד הביטחון, הזמנה לאספקת לוחות חמרן ב-20 מידות — בכמויות מ-0.5 טון ועד 8 טון, ובס"ה 85 טון. בתיק הדרישה לא היה תיעוד בדבר השיקולים לקביעת הכמויות.

(ב) בראשית 1978 נשלחה פנייה למשלחת קניית באירופה בדבר רכישת לוחות חמרן ב-21 מידות שונות בכמויות שבין 200 ק"ג ל-400 ק"ג; ההקצבה הייתה כ-77,000 \$. במאוס 1978 הודיעה המשלחת, שלמפעל שאלי פנתה, אין במלאי לוחות מהסוגים המבוקשים, ושהכמויות קטנות מכדי שאפשר יהיה לגשת לייצור. לאחר בירורים הסכים המפעל לייצר כמות מזערית של 1,000 ק"ג מכל מידה. ביוני 1978 הועברה הזמנה ל-20 פריטים בכמויות של 1,000 ק"ג עד 2,000 ק"ג, בסכום כולל של כ-100,000 \$. בתיק הדרישה אין הנמקה להחלטה בדבר הגדלת הכמויות.

— הערך הכספי של לוחות חמרן ב-12 מידות עובי, שהיו בבסיס בעת הביקורת, היה כ-3.1 מיליון ל"י, במחירי אפריל 1979; לגבי מלאי זה, שנצטבר בעיקר מרכישות בשנים 1974—1977, הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, בינואר 1980, שאינו מתאים לתקן ימי ולא ניתן יהיה להשתמש בו; נבדקת האפשרות להוציאו למכירה.

— בשנים 1976 ו-1977 ניפק הבסיס כמויות גדולות של פלדה במידות שונות, לצורך שיפוצים והתקנות בכלי שיט. ניפוקים אלה שימשו בסיס לקביעת הכמויות בעת הכנת דרישה חדשה בינואר 1979. הביקורת העלתה, שלקצין ההצטיידות לא היה מידע על היקף הצריכה בפועל ולא הובאו בחשבון כמויות גדולות של חומר, שלא נוצלו ונשארו ביחידות. להלן דוגמה:

בשנת 1976 ניפק הבסיס 25 טון של פלדה, ב-1977 — 10 טון וב-1978 — 1.3 טון. בדרישה שהוצאה בינואר 1979 נכלל פריט זה בכמות של 10 טון, במחיר של 8,000 \$, אף שבאותו מועד הייתה במספנה, שהיא הצרכן העיקרי של פריט זה, יתרה של 9 טון ובבסיס היו עוד 1.3 טון.

בעקבות הביקורת הונהג בחיל הים, בספטמבר 1979, שימוש בגליון הנמקת דרישה; התכנית של דו"ח המחשב להצטיידות שונתה ובו"ח נכלל גם נתון על הצריכה ביחידות.

אפסנייה ללא שימוש

על פי נתוני מיפקדת חיל הים היו ב-1977 כ-50,700 מספרים קטלוגיים של פריטי אפסנייה, שאף פעם לא נופקו ליחידות החיל. ב-1978 הגיע מספר הפריטים שלא נופקו לכ-59,000, או

21.6% מכל הפריטים בעלי מספר קטלוגי ייעודי. בין הפריטים האלה היו גם פריטי ציוד חדש, שנחשב בחיל בשנת 1978 וטרם נופק ליחידות, ופריטים של ערכות שיפוף מיוחדות, שמנפקים אותם רק בעת ביצוע השיפוף.

— במחסני הבסיס נמצא ציוד ייעודי רב ללא תנועה. הוסבר לביקורת, שזהו ציוד, בריימה, שהוחזר מהיחידות, לאחר שנעשה אל-תקני. חלק מהציוד נרכש לפרוייקטים ולצרכים מיוחדים; היה בו שימוש מעט לפני שנים מספר ומאז הוא ללא תנועה. מיפקדת החיל אמדה את ערך הפריטים האלה בכ-30 מיליון ל"י, מזה פריטים מתכלים בערך של כ-18 מיליון ל"י.

ביוני 1979 הוחל בהוצאה למכירה של מלאי ללא תנועה מאחד ממחסני החיל; על פי התוצאה והנסיון שילמד יוחלט אם להמשיך בפינוי מלאי זה.

קליטת ציוד מרכש ובחינתו

האפסנייה הנרכשת עבור החיל מתקבלת למחסן קבלה בבסיס. על פי אחת מהוראות החיל בדבר קליטת ציוד, מוטל תפקיד בחינת האכיות על סגל הבסיס, בעוד שעל פי הוראה אחרת מוטל התפקיד על ענף בחינה במיפקדת החיל.

הביקורת, שהתייחסה לכ-240 דרישות רכש של ציוד שנקלט בחודשים פברואר—מארס 1979 בשלושה מחסנים — חשמל, חלפים וציוד סיפון — העלתה, שבכל המקרים נעשתה בחינה על ידי סגל הבסיס.

— חלק ניכר מהפריטים שהועברו לבחינת הענף לא נבחנו. ראש ענף הבחינה הסביר, שהענף אינו ערוך לבצע בחינות בהיקף שהועבר לו.

— הציוד שנרכש בחו"ל כמעט שלא נבדק על ידי ענף הבחינה ולרוב הסתמכו על הבחינה של הייצרן או הספק. בינואר ובאוגוסט 1978 רכש החיל 200 יחידות ציוד בסכום כולל של כ-\$75,000. הציוד לא נבחן על ידי ענף בחינה; היחידה שהומינה אותו מצאה, שחלק מהמכשירים לא עמד במבחן. במארס 1979 הוטל על ענף בחינה לבדוק את כולם. בבדיקה של 186 יחידות נמצאו רק 45 מהן תקינות והמסקנה הסופית הייתה, שאינם אמינים לצורכי החיל, ואף לא מתאימים להצהרת הייצרן, ויש לדחות קבלתם. בניגוד למסקנה זו הודיעה מיפקדת החיל למשרד הביטחון, במאי 1979, שהוחלט להחזיר לייצרן רק 113 יחידות. משרד מבקר המדינה הסתייג מקבלת ציוד לא אמיין דרך מחיל לתבוע פיצוי מהייצרן.

מערך רישום אפסנייה

מערך רישום האפסנייה הייעודית בחיל הים מנוהל מאז 1970 באמצעות המחשב המרכזי של צה"ל. כדי לאפשר שליטה יותר טובה על המצאי וכוננות אפסנאית ביחידות החיל, הופעל ב-1972 מערך לחישוב רמות מלאי באמצעות מחשב; לאחר מכן הופעל גם ניפוק אוטומטי, יום על ידי המחשב.

מערך רמות המלאי נשען בעיקר על רישומי התנועות באפסנייה, המוזרמים למחשב, ולכן חשובה מאוד נכונות הרישומים ושלמותם. למטרה זו הפעיל הבסיס ביוני 1977 מערכת "רישום נתונים ישיך" באמצעות מחשב זעיר, המזרים את הנתונים במישרין מהבסיס למחשב המרכזי, ומקבל במישרין ומדפיס את נתוני הפלט מהעיבודים הנעשים במחשב המרכזי. המחשב פועל גם כמחשב עצמאי, שבאמצעותו עוקב הבסיס אחר תהליך ההזמנה.

— הביקורת העלתה ליקויים במערכת הרישום הישיר בנושאים הבאים: הניפוק היוזם, רישום הצפי, יתרות שליליות ואי התאמה בין יתרות לפי חיובי המחשב לבין המצאי בבסיס, שנבעה בין היתר מאי עריכת ספירת מצאי מסודרות במשך כ-15 שנה.

בנובמבר 1979 הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, שהחלה בתיקון הליקויים. כך למשל הוקטן בכ-50% מספר הפריטים שהיו בהם יתרות שליליות; ביולי 1979 הוחל בספירת מצאי, שבהתאם לתכנית ימשכו כשנתיים.

יחידת אחסנה

יחידת אחסנה מפעילה 13 מחסנים, שתפקידם לקלוט את הציוד המגיע ממחסן הקבלה, לאחסנו ולנפקו ליחידות על פי הוראת המחשב (בניפוק יום) או על פי הוראת קציני הציוד בבסיס (ניפוק

רגיל). ביחידה פועלת חוליית אחזקה, שתפקידה לטפל באחזקה ובשימור של מנועים ומיכללים המאוחסנים במחסן המנועים, ולבצע עבודות אחזקה בבסיס. הביקורת התייחסה לפעילותם של שישה מהמחסנים בשנים 1977 ו-1978: מכונות ומנועים, חלפים, חשמל, אלקטרוניקה, עצים ומתכות, ציוד המיועד לתיקון. כן נבדקה פעילות חוליית האחזקה.

מחסן מכונות ומנועים

1. — אחת לחודש (מפברואר 1979 — פעמיים בחודש) מעביר מחסן מכונות ומנועים למיפקדת החיל דו"ח כשירות מנועים. בדיקת הדו"חות לחודשים נובמבר 1978 — ינואר 1979 העלתה, ש-50% עד 90% מכלל העתודה במנועים ובמיכללים מ-10 סוגים היו בלתי שמישים.

2. — במחסן מנוהלת כרטסת ידנית על תנועת המנועים בבסיס. בכרטסת מצויינים גם "המספרים הטבועים" של המנועים והדבר מאפשר מעקב אחריהם. השוואת המלאי במחסן ליתרת המלאי על פי דו"חות מחשב והכרטסת, שערכה הביקורת בפברואר 1979, לגבי מנועים משני סוגים, העלתה אי התאמה כדלקמן (שני הסוגים ביחד):

	לפי המחשב	לפי הכרטסת	במחסן
מנועים שמישים	40	2	2
מנועים מיועדים לתיקון	34	57	74
סה	74	59	76

בספטמבר 1979 הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, שנערכה ספירה כללית במחסן והרישומים תוקנו.

3. — היחידות מחזירות לבסיס, לשם תיקון, מנועים, גרטורים ומכונות אחרות, שנתגלו בהם תקלות תוך כדי הפעלה. בעת הביקורת היו במחסן 130 מנועים ומכונות מסוגים שונים שנתקבלו במחסן לפני חצי שנה עד לפני שלוש שנים וחצי ולא נשלחו לתיקון.

4. — חוליית האחזקה כפופה למפקד מחסן מכונות ומנועים. באפריל 1979 היו בחוליה שישה בעלי מקצוע במכונאות, מסגרות וחשמל; שניים, שירתו בשירות קבע וארבעה היו אורחים עובדי צה"ל. בבסיס לא היו הוראות בכתב, הקובעות מי מוסמך להורות על ביצוע עבודה, ולא הוגדרו הסמכויות לאישור הוצאות. החוליה ביצעה גם עבודות ייצור והתקנות וגם עבודות לא ייעודיות, בתיקף כספי ניכר, בלי שקיבלה אישור מוקדם ממיפקדת החיל. החומרים לעבודות נמשכו ממחסני הבסיס, אך לא היה פיקוח על צריכתם.

בספטמבר 1979 הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, שיפורסם נוהל מתאים בקובץ הוראות קבע של מחלקת ציוד.

מחסן לציוד המיועד לתיקון

יחידות החיל מעבירות למחסן זה ציוד מכל הסוגים — חוץ ממכונות ומנועים — שיש לחקן בבתי המלאכה של המספנה. עוד מועברים למחסן ציוד שנפסל וציוד אל-תקני. ציוד שתוקן מוחזר ליחידות באמצעות המחסן.

בשבוע האחרון בכל חודש מפקי המחשב דו"ח, הכולל את הפריטים שנועדו לתיקון במספנה; הקביעה נעשית בהתחשב באופי הפריט, המלאי בבסיס, דרישות מהיחידות, קשיי רכש וכו'. בדו"ח מוקצבים גם ימי העבודה שהמספנה תשקיע בתיקון הציוד.

— מאפריל עד דצמבר 1978 נמסרו למספנה לתיקון כ-1,000 פריטים הדרושים לצורכי כוננות; כ-410 (41%) מהם לא הוחזרו מהמספנה עד ראשית מארס 1979, אף כי מועדי גמר העבודה, כפי שהמספנה קבעה אותם, חלפו; 176 (כ-43%) מבין 410 הפריטים נמסרו לתיקון בחודשים אפריל עד אוגוסט 1978 ובהשוואה עם מועדי הגמר כבר נצטברו פגורים של 4 עד 8 חדשים.

— במארס 1979 הודיע הבסיס למחלקת ציוד במיפקדת החיל, שבמחסן לציוד המיועד לתיקון ישנן 77 מנורות תת-מילמיות שהמספנה אינה מתקנת אותן מתוך כוח אדם; נעשה ניסיון להעביר את המנורות לתיקון על ידי

גורם אזורי, אך ללא הצלחה; בבסיס 72 מגורות שמישות והצריכה השנתית בחיל כ-80 מגורות; תיקון של המגורות יחסוך רכישת מגורות, שמחירן הכולל בראשית 1979 היה 1.4 מיליון ל"י. בספטמבר 1979 הודיעה מיפקדת החיל למשרד מבקר המדינה, שהמספנה החלה בשיפוץ המגורות וכי בשלב ראשון שופצו 30 מגורות.

— בעת הביקורת נמצאו במחסן כ-30 פריטים, שאוחסנו בו עוד בשנים 1974, 1975 ו-1977 — חלקם במצב תקין אך לא בשימוש בחיל, חלקם בלתי שמישים, והנותרים ללא תגי שמישות או ללא הגדרת מצבם.

מחסן עצים ומתכות

במחסן עצים ומתכות היו בעת הביקורת כמויות גדולות של עצים ומתכות מסוגים שונים ובמידות שונות ובין היתר: לוחות פלדה — כ"100 טון; לוחות חמרן — כ"80 טון; פרופילים — כ"100 טון.

— אין הוראה בדבר דרכי אחסנת המתכות ושימורן. יש מתכות, שדרוש לאחסן אותן בסככה או בתוך מעמדים מיוחדים. בעת הביקורת נמצאו בסככת המתכות לוחות חמרן ימי, שהדרישות של הייצרנים לגבי השמירה על איכותם הן מחמירות, ואילו במחסן היו חלקם בתוך אריזות וחלקם בלי אריזות; חלקם עם סריטות, עם פגיעות בקצוות ועוד (בעניין זה ראה גם בדר"ח שנתי 29, עמ' 734).

*

הביקורת עמדה על הצורך לבחון מחדש את נוהלי ההצטיידות והעמידה בהם, כדי למנוע השקעת כספים ברכישות של אפסנייה בכמויות העולות על הדרוש לצורכי החיל. כן דרושה הגברת המאמץ המושקע בשיקום מנועים, דבר שיש בו כדי להשפיע ישירות על היקף הרכישות. בתחום בחינת הציוד הייעודי על המיפקדה להגדיר במדויק באילו מקרים — אם בכלל — מספיקה תעודת היצור, ואיזה ציוד יש לבחון בחיל, ועל די איו יחידה.

מיגון האוכלוסייה בקו עימות

חוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א — 1951 (להלן "החוק") קובע, כי בכל בית ובכל מפעל או סמוך להם יהיה מקלט וכי לא ינתן היתר על פי שום חוק הדן בתכנון ובבנייה להקמת בית או מפעל, או תוספת להם, אלא אם תכנית הבנייה שעליה ינתן ההיתר כוללת מקלט.

החוק קובע רשויות מוסמכות לעניין מקלטים: רשות מוסמכת היא ראש הג"א, מפקד הג"א מחוזי, או כל אדם שהוסמך בכתב על ידי ראש הג"א להיות רשות מוסמכת לעניין זה. מהנדסי הוועדות המקומיות לתכנון ולבנייה הוסמכו על ידי ראש הג"א להיות רשות מוסמכת. רשות מוסמכת רשאית, במקרים מסוימים ובנסיבות הקבועות בחוק, לפטור מהקמת מקלט. כן רשאית רשות מוסמכת להורות לכל רשות מקומית שבתחום פעולתה להתקין מקלטים ציבוריים במספר, במקום ובזמן שייקבעו על ידי הרשות המוסמכת, ולהחזיק אותם במצב המאפשר את השימוש בהם בכל עת שיהיה צורך בכך, וכן להבטיח את התקנתם של מקלטים או אחזקתם התקינה על ידי בעלי בתים ובעלי מפעלים, בהתאם לדיני הג"א.

בחודשים אפריל-יוני 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על הקמת מקלטים וחידרי ביטחון ואחזקתם ביישובי קו העימות במרחב פיקוד הצפון. איזור קו העימות, שהוגדר על ידי המטה הכללי כולל עיר אחת, תשע מועצות מקומיות ושמונה מועצות אזוריות, שבתוכם 134 יישובים; אוכלוסיית האיזור מונה כ-100,000 נפש. הביקורת נערכה במיפקדת ראש הג"א, במיפקדת העורף של פיקוד הצפון, ובשלוש רשויות מקומיות. ממצאים מביקורת קודמת על הקמת מקלטים ראה בדר"ח שנתי 25 (עמ' 820), ועל מקלטים במוסדות חינוך — בדר"ח שנתי 29 (עמ' 373).

הקמת מקלטים ואחזקתם

תקנות הג"א מחייבות מיגון האוכלוסייה ביישובים קדמיים במקלטים בשיעור של 1 מ"ט נטו לחדר, ובמוסדות חינוך בשיעור של 8 מ"ט עד 10 מ"ט נטו לכיתה. עוד נקבע בתקנות, שבמקלט שנועד לשמש שני בניינים או יותר לא יעלה המרחק בין דרך הגישה למקלט לבין הכניסה לכל אחד מהבניינים על 100 מטר.

עד 1964 לא חל החוק על הבנייה הממשלתית; גם לא הוקדף על קימום בבנייה הפרטית. משום כך, בעיקר, אין מצאי המקלטים עונה, בכל היישובים, על צורכי מיגון האוכלוסייה לפי הקריטריונים שנקבעו. גם בשנים 1975–1978 התירו הרשויות המקומיות, שבהן נערכה הביקורת, הקמת מבנים או הרחבתם ללא הקמת המקלטים הדרושים, וזה ללא אישור הרשות המוסמכת ובניגוד לחוק. מבנים ללא מקלטים הוקמו גם במועצות מקומיות ואזוריות אחרות באיזור קו העימות של פיקוד הצפון.

סגירת הפער במיקלוט מושגת על ידי הקמת מקלטים ציבוריים. מימון הקמת מקלטים ציבוריים ניתן מתקציב המדינה — סעיף הוצאות חירום אורחיות. הכספים מוקצבים לרשויות המקומיות על פי אישורים של מפקדת ראש הג"א ובתנאים הנקבעים בחושים, הנערכים בין משרד הביטחון לבין הרשות המקומית.

בשנים 1975–1978 הוצאו באיזורי קווי העימות כ-270 מיליון ל"י להקמת מקלטים ציבוריים — במסגרת סגירת הפער; לשיפור מצבם של מקלטים קיימים ולהקמת חדרי ביטחון במבני מגורים שנבנו בבנייה רכה (ראה להלן). בשנת הכספים 1979 הוקצבו למטרות אלה 85 מיליון ל"י.

בסקר שערכה מפקדת העורף של פיקוד הצפון ב-1976, בדבר המקלטים הקיימים במרחב הפיקוד, הוגדרו חלק מן המקלטים באיזור קו העימות כמחסות, שחסרים בהם אלמנטים חשובים.

אחזקת המקלטים הציבוריים מוטלת על הרשויות המקומיות והן מקבלות לצורך זה הקצבה כספית ממשרד האוצר. אחזקת המקלטים בבתי פרטיים מוטלת על בעלי הבתים; הפיקוח על האחזקה מוטל על הרשות המקומית.

בנייה קשיחה והקמת חדרי ביטחון

בעקבות לקחי מלחמת ההתשה, קבע המטה הכללי ב-1971, כי באזורי קווי העימות יש צורך לבנות חדרי ביטחון במבני מגורים, שהוקמו בבנייה "רכה" ולבנות מבני מגורים חדשים בבנייה קשיחה. ההחלטה על הקמת מבנים בבנייה קשיחה לא עוגנה בחוק.

לצורך בניית מבנים והקמת חדרי ביטחון מחולקים היישובים בקו העימות לשלושה אזורים. הבנייה הקשיחה וחדרי הביטחון נבנים על פי מיפרט של מפקדת קצין הנדסה ראשי. בבנייה קשיחה נבנים הקירות והתקרות מבטון מזוין.

בדיון, שהתקיים באוגוסט 1976, בהשתתפות נציגי משרד השיכון (היום — משרד הבינוי והשיכון) וצה"ל, הוחלט, שהפיקוח על הבנייה הקשיחה ועל בניית חדרי הביטחון ייעשה על ידי משרד השיכון, שגם מבצע חלק מן העבודות. ההוצאות על הקמת חדרי ביטחון ממומנות על ידי משרד האוצר, באמצעות משרד הבינוי והשיכון. הבנייה לסגירת פערם בחדרי ביטחון נעשית על ידי משרד הבינוי והשיכון במגזר הכפרי; ועל ידי חברת עמידר בערים. מפקדת ראש הג"א עוקבת אחר הקמת חדרי הביטחון באמצעות דו"חות שוטפים של משרד הבינוי והשיכון ושל חברת עמידר, ופועלת לזירוז הבנייה.

המדובר ביישובים בקו העימות. מהממצאים עולה, שעדיין אין בהם מקלטים לכל התושבים, או יש בהם מקלטים מרוחקים מבתי המגורים מרחק העולה על המותר לפי התקנות.

הוועדות המקומיות לתכנון ולבנייה, שהן רשויות מוסמכות לעניין הקמת מקלטים, לא הקפידו שייבנה מיקלט בכל מבנה, כדרוש על פי החוק. תחזוקת המקלטים הציבוריים ביישובי קו העימות

והפיקוח על תחזוקת המקלטים הפרטיים, שהם באחריות הרשויות המקומיות, לא נעשו במידה מספקת.

מפקדת ראש הג"א התריעה על הצורך להקים מקלטים ולתחזק אותם בהתאם לחוק, אך לא תבעה לדין את מפירי החוק.

סדרי ביטחון שדה

בהוראות הפיקוד העליון נקבע, כי למחלקת ביטחון שדה במטכ"ל/אמ"ן אחריות המטה לנושאי ביטחון שדה, בדרגים השונים, להכשרת סגל ולהפעלתו. בחוזר מוכיות הפיקוד העליון מדצמבר 1975 נקבע המפקד בצה"ל אחראי לשמירת הוראות ביטחון שדה ופקודותיו ביחידתו ולביצוען כהלכה על ידי פיקודי.

בחודשים ספטמבר 1979 – ינואר 1980 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על סדרי אבחון כוח אדם; עריכת בדיקות ביטחוניות והענקת "זיכויים ביטחוניים" לעוסקים בחומר מסווג; הפיקוח הביטחוני ויישום הגבלות על חשודים. עוד נבדקו המעקב אחר מסמכים מסווגים, ואבטחת מסמכים וזיכויים ביטחוניים לעוסקים בחומר מסווג בשתי יחידות. הביקורת נערכה במחלקת ביטחון שדה, ביחידת ביטחון שדה של פיקוד מרחבי, באוגדה ובחטיבה מרחבית אחת. ממצאי הביקורת נמסרו למטה הכללי וליוחידות הנוגעות בדבר. ביקורת קודמת בנושא ביטחון שדה נערכה בשנת 1975 (ראה דו"ח שנתי 26, עמ' 935).

פעולות אבחון ביטחוני

האבחון הביטחוני נועד לקבוע את התאמתו של מועמד לעסוק בתפקיד בעל סיווג ביטחוני מטוים, והוא חלק מפעולות המניעה המוטלות על ביטחון שדה.

1. הביקורת התייחסה להתמשכותן של בדיקות ביטחוניות הקשורות לזיכוי לטפל בחומר בדרגות שונות של חיסוי. הביקורת העלתה, שלמספר ניכר של קצינים וחיללים, ביחידות שבהן נערכה הביקורת, לא היה זיכוי ביטחוני, או היה זיכוי ברמה נמוכה מכפי שנדרש; חיילים שמדיקתם הביטחונית הופסקה, המשיכו לשרת ביחידות מסווגות.

בינואר 1980 הודיע ראש מחלקת ביטחון שדה למשרד מבקר המדינה על תיקון בנוהל בנחום הבדיקות האמורות ועל הטיפול במקרים שעליהם הצביעה הביקורת.

2. לגבי סוג אחד של פיקוח שעל המחלקת לבצע העירה הביקורת, שלא הוקפד על סימול הבא לבטא הבחנה חשובה.

בעקבות הביקורת פורסם בפברואר 1980 נוהל חדש, שיש בו כדי לתקן את הליקוי. באותו הזמן גם שונה, בעקבות הביקורת, נוהל במגמה לייעל ולפשט הליכי פיקוח בנושא. ראש המחלקה מסר למשרד מבקר המדינה, בפברואר 1980, שנעשית פעולה לארגון מחדש של חומר ארכיוני בנושא, והפעולה עומדת להסתיים במאי 1980.

מעקב אחר מסמכים מסווגים

בפקודת מטכ"ל שפורסמה ב-1967 נקבע, שעל תנועת מסמכים מסווגים יהיה מעקב. המעקב כולל דיווח על כל טיפול המבוצע במסמך: הכנתו, הפצתו, גנייתו או ביטולו. על יסוד הדו"חות מכינה היחידה דו"ח תקופתי המפרט את מצאי המסמכים ומשמש לצורכי פיקוח וביקורת מצאי.

מאז הקמתה ב-1967 ועד מועד הביקורת של משרד מבקר המדינה, בינואר 1980, לא הצליחה המערכת למלא את התפקיד שיועד לה; נפברואר 1977 נתמנתה ועדה לבחינת התקלות.

בדיון שקיים ראש מחלקת ביטחון שדה במאי 1977, לסיכום ממצאי הוועדה, נתקבלה הצעת הוועדה להמשיך במעקב אחר מסמכים מסווגים, גם בהתחשב בתרומתו לחינוך היחידות לטיפול קפדני במסמכים המסווגים. עוד נקבע בסיכום הדיון, שביוני 1978 תופעל מערכת משופרת.

בינואר 1980 התקיימו דיונים במטכ"ל/אמ"ן על האפשרות לבטל את המעקב הקיים ולקיים את הפיקוח בשיטה אחרת. עד סיכום דו"ח זה לא נתקבלה החלטה בנדון.

סדרי ביטחון שדה בשתי יחידות

בדצמבר 1979 בדק משרד מבקר המדינה את סדרי ביטחון שדה באוגדה ובחטיבה מרחבית. נבדקו זיכויים ביטחוניים לעוסקים בחומר מסווג ואבטחת מסמכים; בדיקת השלמה נערכו במחלקת ביטחון שדה.

האוגדה

הביקורת באוגדה העלתה, כי ברשות קצין הביטחון היחידתי לא היה רישום על הזיכוי הביטחוני של כל העוסקים בחומר מסווג.

לא נערכו ביקורות על מצאי מסמכים מסווגים כפי שמתחייב לפי נוהל אבטחת מסמכים.

בעקבות הביקורת הורה ראש מחלקת ביטחון שדה, בפברואר 1980, לקצין הביטחון הפיקודי לוודא — עד 1.4.80 — תיקון הליקויים שנתגלו באוגדה. ראש המחלקה המליץ בפני אלוף הפיקוד להעמיד לדין את קצין הביטחון האוגדתי.

החטיבה

הביקורת בחטיבה העלתה ליקויים הנוגעים לזיכויים ביטחוניים של העוסקים בחומר מסווג; הועלו ליקויים ברישום הנדרש לגבי חומר מסווג. באחת הכספות נמצאו מסמכי מודיעין, אשר ברישומי הדואר צוין שהם הושמדו. במחסן של אחד מגדודי החטיבה נמצאו כמה פקודות, מירשמי קרב ומפות בסיווג "סודי", שמקומם לא היה שם.

באוגוסט ובספטמבר 1979 מצאה ביקורת של מחלקת ביטחון שדה מסמכים מסווגים במצבורי אשפה של החטיבה. נתמנתה ועדה לחקירת העניין.

— לא נערכה ביקורת מצאי של מסמכים בסיווג "סודי ביותר" כדרוש על פי נוהל אבטחת מסמכים; גם ביקורות מצאי אחרות לגבי מסמכים לא נעשו כנדרש.

בעקבות הביקורת הורה ראש מחלקת ביטחון שדה, בפברואר 1980, לקצין הביטחון הפיקודי לוודא — עד 1.4.80 — תיקון הליקויים שנתגלו בחטיבה.

בתי מלאכה במרכז ציוד

מרכז ציוד של מטכ"ל/אג"א מפעיל בשלושה מבססיו בתי מלאכה לביצוע עבודות שיקום, תיקון, ייצור ואחזקה של פריטי הציוד שצה"ל משתמש בהם.

בחודשים פברואר—יוני 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת במיפקדת מרכז ציוד, ובבתי מלאכה של בסיס א' ובסיס ב' על פעולותיהם בשנת העבודה 1978; בדיקת השלמה נערכה במרכז לעיבוד נתונים אפסנאיים (מענ"א).

תקציב

התקציב של בתי המלאכה, ושל מחסני ציוד מוחזר שלידם, הכולל סכומים עבור עבודות לגורמים משלמים ולייצור, הסתכם בשנת 1977 בכ"108.5 מיליון ל"י וב"153 מיליון ל"י.

הוראות מטכ"ל/אג"א מחייבות לנהל מעקב אחר ביצוע התקציב בנוגע לניצול כוח אדם פונקציונאלי, הוצאות עקיפות של בתי המלאכה, וההוצאה על שעות העבודה. מדור תקציבים במרכז ציוד גילה מעקב רק אחר ההוצאות הכוללות לשכר עבודה.

על פי דו"ח מעקב משימות בשלושת הבסיסים, שהופק בחודשים מארס ומאי 1979, הסתכמו שעות העבודה בבתי המלאכה בכ-1.43 מיליון שעות, מהן יותר מ-125,000 שעות עקיפות (ראה להלן); שעות העבודה של החיילים בשירות חובה לא נכללו בתחשיב.

התכנון והדיווח על ביצוע משימות כוללים רק את עבודת בתי המלאכה, ולא את שעות העבודה העקיפות של גורמים נוספים, כגון המחסן הטכני, מחסן ציוד מוחזר ומדור בתי המלאכה במפקדת הבסיס. כתוצאה מכך העלות העקיפה, הנזקפת באופן יחסי למחיר שעת עבודה, אינה מעודכנת במקביל לעדכון מחיר שעת עבודה, שנערך פעם בשנה.

דו"חות נזק לציוד

בהתאם לפקודת מטכ"ל על יחידות צה"ל להעביר לבסיס ציוד פריטי ציוד שניזוקו כשהם מלווים טופס הומנת תיקון. מצא הבסיס, שהנזק אינו נובע משימוש רגיל או בלאי טבעי, יעריך את הנזק וימלא דו"ח נזק לאפסניה, שהעתק ממנו יועבר למעב"א וליחידה שהאפסניה שניזוקה הייתה שייכת לה. יחידה שהועבר אליה דו"ח נזק, תערוך על פיו טופס חוסר אפסניה, ותטפל בו בהתאם להוראות: תעמיד לדין את האחראי לנזק, או תעביר לקצין בודק או למצ"ח, בהתאם למהות הנזק והיקפו. מעב"א ינהל מעקב ופיקוח אחר הטיפול בדו"חות נזק לאפסניה.

— מספטמבר 1976 ועד אפריל 1979 הסתכמו דו"חות הנזק בבסיס א' בכ-3.4 מיליון ל"י, אולם טופסי חוסר אפסניה מולאו רק לגבי כ-600,000 ל"י; בבסיס ב' נערכו דו"חות נזק בסך של כ-3 מיליון ל"י וטופסי חסר מולאו רק לגבי כ-430,000 ל"י. 58 דו"חות נזק התייחסו לפריטים בשווי של 10,000 ל"י עד 20,000 ל"י; 12 דו"חות לפריטים בשווי של 20,000 ל"י עד 40,000 ל"י; חמישה דו"חות לפריטים בשווי של 50,000 ל"י עד 70,000 ל"י; שני דו"חות לפריטים בשווי של 130,000 ל"י; דו"ח אחד לפריטים בשווי של 550,000 ל"י ודו"ח אחד — לפריטים בשווי של 600,000 ל"י. כך, למשל, הוגשו בשנת 1978, בשני הבסיסים, דו"חות נזק בסך של כ-430,000 ל"י בגין נעליים בלתי זוגיות שהוחזרו למחסן; בסך של כ-377,000 ל"י על נזק לציוד משרדי, ובסך 508,000 ל"י על נזק לאוהלים.

— מנתוני מעב"א עולה, שבשנת העבודה 1977 הוגשו ביחידות צה"ל 6,323 דו"חות נזק, שהסתכמו בכ-36 מיליון ל"י. רק לגבי 1,768 מהם, המתייחסים לפריטים בשווי של כ-4 מיליון ל"י, הוגשו טופסי חסר. בשנת 1978 הוגשו 3,167 טופסי נזק, לגבי פרטים בשווי של כ-39 מיליון ל"י, ורק לגבי 318 מהם, המתייחסים לפריטים בשווי של 1.8 מיליון ל"י, הוגשו טופסי חוסר אפסניה.

באוקטובר 1978 פטרה הפרקליטות הצבאית את יחידות צה"ל מהמשך הטיפול בטופסי נזק שהוגשו עד נובמבר 1976, שלא טופלו בהם, וסכום כל אחד מהם אינו עולה על 50,000 ל"י. החל באפריל 1979 מאפשרת הפרקליטות להפסיק את הטיפול בדו"חות נזק בסכום של עד 1,000 ל"י, למעט דו"חות מהשנה השוטפת ומהשנה שלפניה.

סדרי רישום

— לצורך מעקב אחר ביצוע המשימות מופק דו"ח מחשב, האמור לכלול את נתוני התכנון והביצוע. נמצא, כי במשימות שיקום לא נכללו נתוני התכנון, ובמשימות הייצור נכללו רק הכמויות שהוזמנו. הנתונים על התפוקה המתוכננת לשעת עבודה לא הועברו למחשב ולא ניתן היה לעמוד על הפרשים שבין התכנון והביצוע. גם מיפריטי הצריכה של תשומות בכל משימה לא הוזנו למחשב ולכן לא ניתן היה לאתר סטיות בכמויות שנצרכו, במחירי החומרים ובצריכת חלפים, שלא היו דרושים לאותה משימה.

על פי הוראת מטכ"ל/אג"א נקבעים מחירי אפסניה המיוצרת במיתקני המרכז על ידי המרכז המשכיר*. מחיר הפריט מורכב מעלות החומרים לייצור, ומשכר העבודה של כוח האדם הפונקציונאלי, לפי תעריף שכר העבודה המופיע בתקציב אג"א.

— בדיקת נתוני 36 משימות ייצור, וכן משימות שיקום, שבוצעו בבסיס א', העלתה, שבעקבות הורמת נתונים שגויים וחלקיים למחשב, על שימוש בחומרים ועל שכר העבודה, נקבעו מחירי אפסניה לא נכונים. להלן דוגמאות:

* המרכז המשכיר הוא מרכז ייעודי של מטכ"ל / אג"א.

(א) ב-10 משימות ייצור דווח על גמר הייצור באיחור רב או לא דווח כלל. לגבי שבע משימות שיקום בחש-מליה נרשמה צריכת חומרים או ביצוע שעות עבודה ללא דיווח על פריטים גמורים; צריכת חומרים נוקפה במחשב למשימות אחרות; חומרים שנצרכו לא הופיעו ברישומי המחשב. לגבי שתי משימות דווח על שעות עבודה בבית מלאכה שאין לו קשר למשימה.

(ב) עשרות פריטים שהמחשב קלט את ניפוקם מהמחסן הטכני לבתי המלאכה לא נקלטו ברישומי המשימות אם כי הם נצרכו; בבדיקת דרישות קליטה מחודש נובמבר 1978, שהכילה 1,101 תנועות צריכה, נמצאו 114 (10%) תנועות, שנרשמה לגביהן הערה "עודכן מלאי" — לא בוצעה צריכה". מפקדת המרכז הסבה את תשומת לב מענ"א לבעיה זו עוד בשנת 1976. משרד מבקר המדינה פנה בנדון למענ"א, במארס 1979, ונמצא פתרון לבעיה רק לגבי הרישומים בעתיד.

דו"ח מעקב משימות משמש להתחשבות תקציבית בין מפקדת המרכז לבין גורמים מזמינים. עלות העבודה שהושקעה במשימות מחושבת על פי השעות המדווחות המוכפלות במחיר שעת עבודה. מחיר שעת עבודה נקבע על ידי מפקדת המרכז ומעודכן אחת לכמה חודשים. בתחילת שנת 1978 היה מחיר שעת עבודה 75 ל"י ובאוקטובר 1978 — 100 ל"י.

— מפקדת המרכז הודיעה למענ"א על שינוי המחירים; אף על פי כן הוכפל מספר שעות העבודה, שדווח עליהן בתחילת שנת 1978, במחירי סוף שנת 1977. באפריל 1979 היה המחיר 180 ל"י לשעת עבודה, אך בדו"חות עד יוני 1979 הוכפלו שעות העבודה במחיר 100 ל"י לשעה. באוקטובר 1979 הודיעה מפקדת המרכז, שהחל ביולי 1979 חושבו שעות העבודה לפי 180 ל"י לשעה.

— המרכז מסר למפעלים אורחיים הזמנות במסגרת משימות בתי המלאכה. נמצא, שנתונים על עלות העבודות לא הורמו למחשב והמשימות לא חויבו, כדרוש. בעקבות הביקורת הורתה מפקדת המרכז, ביוני 1979, לבסיסה לוודא שהנתונים על עבודת החוץ יורמו למחשב.

צריכת חומרים

נגרילה. — העצים לשימושה של הנגריה בבסיס א' מונחים סמוך לנגריה, אך על פי הרישומים הם שייכים למחסן הטכני, הנמצא באיור אחר של הבסיס. על פי הנוהג הקיים חותם האחראי על המחסן הטכני על הטפסים הנוגעים למשיכת העצים, אף שהנגריה משכה אותם ללא ידיעתו. משרד מבקר המדינה ערך ספירה מדגמית של עצים משישה סוגים ושל ליבדים משלושה סוגים. והישווה את תוצאותיה לדו"ח האפסנאות לסוף אפריל 1979. נמצאו אי התאמות: בשישה פריטים היה חוסר ובשלושה פריטים — עודף. בשני פריטים היה שיעור החוסר 80% ו-67%; בפריט שלישי היה שיעור העודף 193%. גם אם אין חשש להעלמת אפסנייה, מצביעים ההפרשים על חוסר סדירות בפעולות המחסן.

מתפרה. — במתפרה בבסיס א' תופרים בעיקר מדים מגדלים לא סטנדרטיים. הבד הדרוש למתפרה נלקח מהמחסן הטכני באמצעות טופס השאלה מרוכז; על הטפסים לא נמצאו חתימות המקבל ותאריך התחלת הרישום בטופס. הכמות שנצרכה חושבה אחת לחודש, אולם לא ניתן היה לוודא שהדיווח על צריכת הבדים תאם את המשימות. לפי פניית הביקורת נערכה במתפרה, בסוף מארס 1979, ספירה כללית, ונמצאו בה אי התאמות רבות. במאי 1979 נערכה ספירה נוספת, אך כל דפי הספירה לא נחתמו.

באוקטובר 1979 הודיעה מפקדת המרכז, שבעקבות הביקורת נערכה ספירה נוספת, תוקנו רישומים ושונתה שיטת הרישום לגבי דיווח על פריטים גמורים ולגבי צריכת הבדים.

בית מלאכה למכונות קירור

על פי הוראות מפקדת המרכז מתחזקים מכללי קירור, מכונות קירור, חדרי קירור ומקררי מים על ידי בסיס המרכז באמצעות חוליות ניידות. על פי ההוראה יש לבצע בכל אחד מסוגי הצידוד טיפול מונע אחד בשנה.

1. — בבסיס א' לא הייתה רשימה של מיתקני הקירור, שהבסיס אחראי לתחזוקתם; מספרם נאמד בכ-6,000. לא נערכה תכנית שנתית של טיפולים מונעים. הבסיס יום טיפול מונע רק ביחידות בבקעת הירדן או בערבה. טיפולים מונעים נוספים נעשו ביזמת יחידות שהזמינו את הטיפול לקראת הקיץ.

— בדיקת 61 ספרי מכונה, שהיו בבית המלאכה, של מקררים ביתיים, מקררי מטבח, מקררי בקבוקים ועוד, העלתה, שב-39 מהם נעשה תיקון או טיפול מונע לאחרונה לפני סוף שנת 1975; ב-10 מקרים נעשו טיפולים בשנים 1976 ו-1977 ורק בשבעה נעשה הטיפול האחרון אחרי יוני 1978.

— חדרי הקירור רשומים בספר מיוחד. נעשתה השוואה בין רישומי הספר לבין ספרי המכונה ונמצא, שהמידע בדבר מקום הימצאן ומצבן הטכני של המכונות בחדרי הקירור היה שגוי ב-153 מקרים, ולפיכך אי אפשר היה לקיים מעקב נאות אחרי עבודות התחזוקה.

באוקטובר 1979 הודיעה מפקדת המרכז למשרד מבקר המדינה, שבגלל הגידול במספר מיתקני הקירור, מאז הוצאת הפקודות ב-1968, לא ניתן היה לעשות את הטיפול המונע בתיכופות שנקבעה. בעקבות הביקורת הוחל בהכנת הוראות חדשות.

2. — במחסן הטכני הועלו ליקויים בניהול הרישומים הנוגעים להשאלת חלקי חילוף וחומרים לבית המלאכה. במשך כמה שנים לא נערכה ספירה פיסית של כלי העבודה שבידי העובדים, כדי להשוות את תוצאותיה לכמות שגמשכו מהמחסן הטכני. משרד מבקר המדינה עשה השוואה כזאת לגבי כלים משמונה סוגים ונמצא אי התאמות; הפרטים הועברו למפקדת המרכז. באוקטובר 1979 הודיעה מפקדת המרכז, שבעקבות הביקורת נספרו כלי העבודה וחודשו החתימות של העובדים המחזיקים בהם.

שיקום ציוד

— בתי המלאכה לקירור והחשמליה, בשני הבסיסים שבבדקו, משקמים פריטי ציוד שונים. היקף משימות השיקום בבסיס א' גדול פי שניים עד פי ארבעה מההיקף של בסיס ב'. משרד מבקר המדינה בדק 40 משימות שיקום בבית המלאכה לקירור ובחשמליה. נמצא, שאין שיטת דיווח אחידה על התשומות; עלות השיקום של פריטים זהים הייתה שונה. להלן פרטים: בשש משימות הנוגעות לציד קירור הייתה העלות בבסיס ב' גבוהה ב-100% עד 200% מהעלות בבסיס א'; בחמש משימות בציד חשמל הייתה העלות בבסיס א' גבוהה ב-50% עד 100% מאשר בבסיס ב'. בסיס א' נצרכו לתיקון של 213 מיקראות מיקרופיש חומרים בעלות של כ-87,000 ל"י (321 ל"י ליחידה); בבסיס ב' נצרכו לתיקון של 47 מיקראות חומרים בעלות של כ-35,000 ל"י (753 ל"י ליחידה).

— בתי המלאכה לחשמל בשני הבסיסים השקיעו מספר דומה של שעות עבודה במשימותיהם; אך לגבי משימות בציד קירור הייתה העלות המושקעת בבסיס ב' כפולה מזו של בסיס א'.

— הבסיסים קונים חלפים שונים ומחיינים בהם חשבון מרכזי "קניות בדמי מחזור". לא ניתן לזהות את הפריטים שנקנו ולבדוק אם היו בעת הקנייה באחד ממחסני המרכז. בסיס ב' זקף לחובת חשבון קניות מדמי מחזור גם את עלות עבודות החוץ. בבסיס ב' תוקנו 518 מקררים. הבסיס זקף לחשבון קניות מדמי מחזור הוצאה של כ-43,000 ל"י שכמחציתה שולמה לספק חוץ בעד ליפוף מנועים לחלק מהמקררים. באוקטובר 1979 הודיעה מפקדת המרכז למשרד מבקר המדינה, כי יוקצה חשבון נפרד לעבודות חוץ.

— על פי הוראה של מטכ"ל/אג"א יקבע מחיר פריטים קנויים על פי מחיר הקנייה האחרונה, שבוצעה באמצעות משרד הביטחון, ואין לקבוע מחיר על פי קנייה חד-פעמית. נקבע, שהמרכזים המשבירים יזרימו את הנתונים באופן שוטף למחשב. בבדיקת דו"חות המחשב נמצא, לגבי תשעה פריטים שנצרכו במשימות השונות, שמחירם היה בלתי סביר. מחירו של ברו למיחם, לדוגמה, היה 2,629 ל"י ברישומי המחשב, בעוד שמחירו הנכון היה כ-150 ל"י. לגבי שמונה פריטים, שנצרכו במשימות השונות, לא צוין מחיר ולא ניתן לדעת אם המשימות חויבו כדורש.

— בחודשים פברואר-אפריל 1979 הצטברו בבתי המלאכה בבסיס א' 220 מיחמים ו-139 תנורי חימום חשמליים שלא תוקנו. הוסבר לביקורת, שהמיחמים לא תוקנו מחוסר גופי חימום, אולם על פי דו"ח מחשב לאותה תקופה היו במלאי 677 גופי חימום. עד סיום הביקורת, בסוף מאי 1979, לא נקנו גופי חימום. בתנורי החימום נמצא פגם ייצור ו-60 מהם הועברו לתיקון אצל הייצרן. בבסיס ב' נמצא, שתקינם של כמה פריטים נמשך חודשים אחדים: 37 מאווררים, שנתקבלו לתיקון בקיץ 1978, לא תוקנו עד מאי 1979.

טיפול מונע במכונות כתיבה

בית המלאכה למכונות כתיבה בבסיס ב' אחראי לאחזקתן ולתיקונן של מכונות כתיבה, הנמצאות ביחידות/המרחב. לפי הערכת מנהל העבודה היו במרחב בעת הביקורת, כ-2,500 מכונות כתיבה ושכפול. בבית המלאכה הועסקו חמישה עובדים. בהתאם להוראות יש לעשות פעולות אחזקה מונעת ביחידות סדירות שלוש פעמים בשנה וביחידות מחסני חירום – פעמיים בשנה. כן נקבעו נוהלי רישום ודיווח על הפעולות שבוצעו.

— בדיקת הרישומים לגבי 100 מכונות כתיבה העלתה, שהטיפול המונע שנרשם לאחרונה נעשה בראשית 1976. עוד נמצא, שלא היה פיקוח נאות על השימוש בחלפים לתיקון המכונות.

מחסן ציוד טכני מוחזר

ליד בתי המלאכה ישנם מחסנים של ציוד שהוחזר מיחידות. חלקו ציוד פגום שהיחידות החזירו וקיבלו תמורתו ציוד תקין, וחלקו ציוד שהוחזר עקב ביטול יחידות, עודף שנמצא ביחידות או לרגל שימוש בציוד אחר. על המחסן הטכני למיין את הציוד, להעביר ציוד תקין למלאי של המרכז וציוד בלתי תקין – לתיקון.

1. — הביקורת במחסן ציוד טכני מוחזר בבסיס א' העלתה, שתהליך החזרת ציוד פגום ומתן ציוד תקין תמורתו אינו נרשם במחשב; שני הסוגים רשומים ללא הפרדה ביניהם. החזרת ציוד מזכה את היחידה ומחייבת את המחסן באותם הפריטים. בעת הביקורת היה במחסן ציוד רב, תקין ולא תקין, שנרשמה רק כמותו הכללית. ספירת מצאי לא נעשתה במחסן מזה שנתיים. על חלק מהציוד שנמצא במקום, במיוחד כלי עבודה, כגון מפתחות, מגבהים מכניים, משאבות, לא הוטבע סימון של זה"ל. בסוף נובמבר 1978 הוזמנה מכונה להטבעת סימון על הציוד.

2. — אפסנייה שאינה ראויה לשימוש נפסלה. לגבי סוגים מסוימים של אפסנייה יש לקבל חוות דעת מחיל מקצועי ואישור ממטכ"ל/אג"א. בחודשים פברואר–מארס 1979 פסלה ועדת פסילה של בסיס א' כמיות שונות מ-413 פריטים ואישרה הפיכתם לגרוטאות ברזל בלי שהייתה לה סמכות לכך.

אחזקת המכונות של בתי המלאכה

— מיפקדת המרכז הרציאה הוראות בעניין אחזקת המכונות של בתי המלאכה שבבסיסיו, ובעניין הדיווח על האחזקה. בבסיס א' היו 268 מכונות, והביקורת העלתה, שמתוך 3,705 טיפולים, שהיו אמורים להעשות מינואר 1978 עד אפריל 1979, נרשם ביצוע של 1,774 טיפולים בלבד (כ-48%). בבסיס ב' נמצא, שהיו ליקויים בביצוע טיפולי אחזקה במדחסי אוויר.

מחסן טכני

1. — על פי הוראה של מטכ"ל/אג"א חייבת כל יחידה שרכשה אפסנייה לערוך שובר קבלה לא יאוחר מ-72 שעות מזמן הרכישה, ולהעבירו לרישום במחשב. במחסן הטכני של בסיס א' נמצאו תעודות משלוח של פריטי ציוד, שנקנו על סמך אישורי קנייה, נתקבלו בבסיס, נקחנו על ידי מנהלי העבודה ובחלקם אף נצרכו, אולם לא נערכו לגביהם שוברי קבלה, במקרים אחדים גם לאחר שנה. הוסבר לביקורת, שעריכת שובר קבלה התעכבה מחוסר חשבונית מהספק. בעקבות הביקורת הורתה מיפקדת המרכז לערוך שובר קבלה גם ללא חשבונית של הספק.

2. — על פי ההוראות יש לערוך שובר מיד לאחר ביצוע פעולה אפסנאית; את טופס המקור יש לשלוח ללא דיחוי ליחידת המחשב. הביקורת הצביעה על איחור של יותר משבוע בהורמת שוברי הניפוק למחשב; באוקטובר 1979 הודיעה מיפקדת המרכז למשרד מבקר המדינה כי קוצר משך העברת השוברים ל-72 שעות.

3. — במחסן הטכני לא בוצעו ספירות מצאי כפי שמחייבות פקודות מטכ"ל. בעקבות הביקורת הוחל, במאי 1979, בספירה כללית מלאה של כל פריטי הציוד במחסן הטכני. באוקטובר 1979 הודיעה מיפקדת המרכז, שנספרו כבר כ-5,000 פריטים.

— פקודת מטכ"ל מחייבת לערוך ספירת מצאי מלאה בעת החלפת הממונה על המחסן. בנובמבר 1975 התחלפו הממונים על המחסן הטכני בבסיס א' אך בוצעה ספירה של 20 פריטים בלבד.

מבין אלפי פריטים שבמחסן. לתעודת המסירה של המחסן לא צורף אישור של מפקד היחידה שהעבירה התפקיד בוצעה בהתאם לפקודה.

4. — רמת המלאי במחסנים הטכניים הן הכמויות הדרושות לצריכה של שישה חודשים, ונקודת ההזמנה היא כאשר יש במלאי חומרים לשלושה חודשי צריכה; על בסיס המרכז להגיש הזמנותיהם בהתאם לרמות אלה. במחסן הטכני של בסיס א' לא נקבעו רמות מלאי. הפריטים מוזמנים על פי נסיונם האישי של המחסנאים ומנהלי העבודה. במאוס 1979 העביר מדור בתי המלאכה בבסיס א' למיפקדת המרכז רשימת פריטי קידור וחשמל שכמעט ואולו וביקש להוציא אישורי קנייה, עד שתוצאנה דרישות למשרד הביטחון. עד סיום הביקורת, במאי 1979, לא הוחל בהוצאת הדרישות לשנת 1979.

— הבסיסים קנו חלפים בלי שמיפקדת המרכז ביררה אם החלפים הדרושים בבסיס אחד נמצאים בבסיס אחר. במאי 1979 הוציא בסיס ב' מברק ובו רשימה של 14 פריטים חסרים, שבגללם הופסק שיקום מאווררים; במאי 1979 היו בבסיס 108 מאווררים שנמסרו לתיקון עוד באוגוסט 1978. הביקורת בבסיס א' העלתה, שכמחצית מהפריטים שחסרו לבסיס ב' נמצאו במחסן הטכני של הבסיס.

רכישת אפסנייה והזמנות מספקים אורחיים

תקציב בתי המלאכה לרכישת אפסנייה ולהזמנת עבודות חוץ היה כ־22 מיליון ל"י ב־1977 וכ־29 מיליון ל"י ב־1978.

בהתאם להוראת מטכ"ל/אג"א, בדבר רכישת אפסנייה או הזמנת עבודה בסכום העולה על 3,000 ל"י, עד נובמבר 1978, ו־7,000 ל"י מאז, חייב הגורם הרוכש לבקש הצעת מחירים משני ספקים לפחות; אם תהיה פנייה לספק אחד בלבד יצורף לחשבונית הסבר. חל איסור לפצל הזמנה לרכישה או לעבודה.

— בסיס א' הזמין 37 תיקוני חוץ והוציא 12 הזמנות רכישה מספקים אורחיים בסכום כולל של כ־636,000 ל"י, על סמך הצעת יחיד, ללא הסבר מניח את הדעת.

— במיפקדת המרכז לא היה מעקב אחר ניצול התקשרויות עם ספקים בשיטת הדרישה הפתוחה, כנדרש בפקודות. בעקבות הביקורת הוחל במעקב שוטף אחר דרישות פתוחות ונערכה בדיקה של כל הדרישות הפתוחות מאז אפריל 1979.

אמצעי כיבוי אש בבסיס ציוד א'

— בבסיס ציוד א' נמצאים 24 מחסני ציוד שונים, 20 בתי מלאכה ומבני משרדים. הציוד המאוחסן במחסנים ובבתי המלאכה חלקו רגיש לאש, כגון ריהוט עץ, פריטי לבוש, אוהלים ותנור. למרות גודלם של המחסנים ובתי המלאכה והיקף הציוד הנמצא בהם לא קבע גורם מקצועי את מספר עמדות כיבוי אש וסוגיהן, הנדרשים לכל מחסן או בית מלאכה, ואת מיקומם. מיפקדת הבסיס התקינה עמדות כיבוי אש בהתאם להבנתה.

— בדו"ח ביקורת מסוף אוקטובר 1978 של מיפקדת קצין הנדסה ראשי, שהוא הגורם האחראי לאמצעי כיבוי אש, נאמר בין היתר, שבבסיס ישנם מחסני ענק המאחסנים ציוד רב ויקר ערך; בדו"ח הומלץ להתקין במחסנים מערכות גלאי עשן. עד סיום הביקורת, ביולי 1979, לא הותקנו מערכות כאלה.

ביקורות

על פי הוראת מפקד המרכז חייב מדור רישום ודיווח לבצע ביקורות רישום בכל בסיס לפחות אחת לחודשיים. הנושאים לבדיקה הם: עריכה נכונה של הטפסים המיועדים להזמנת נתוני אפסנייה למחשב, עריכת שוברי קבלת אפסנייה ועריכת ספירות מצאי. על ראש מדור בתי המלאכה לערוך בכל בסיס ביקורות מקצועיות אחת לשישה חודשים. בין היתר עלי לבדוק ביצוע משימות של שיקום וייצור ציוד ופעילות של בתי המלאכה. ביקורות כאלה לא נערכו.

— במשך שנת 1978 נערכו רק שתי ביקורות דו־חודשיות בבסיס א' — במאי 1978 ובאפריל 1979. בדו"ח הביקורת ממאי 1978 ניתנה הוראה לערוך במחסן הטכני ספירות מלאי חודשיות, של 250 פריטים בכל פעם, במגמה לספור את כל המחסן ולחסל את הכרטיסיות הידניות; ספירה כזו לא בוצעה. באוקטובר 1979 הודיעה מיפקדת המרכז למשרד מבקר המדינה, שבבקבות הביקורת מונה מבקר פנים שיעקוב אחר תיקון הליקויים.

מסירת עבודות למוסכים אזרחיים

בחודשים אוגוסט וספטמבר 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת, במיפקדת מרכז ציוד לחימה וחלפים ובסדנה של המרכז, על מסירת עבודות למוסכים אזרחיים. בדיקות השלמה נערכו במטכ"ל/אג"א ובמשרד הביטחון. תפקידה העיקרי של הסדנה הוא לערוך בדיקות תקופתיות ותיקונים בכלי רכב ובציוד מיכני הנדסי (צמ"ה). הסדנה מוסרת חלק מן העבודות לסדנאות אזרחיות.

לשנת העבודה 1978 הוקצבו לסדנה 18 מיליון ל"י, לתיקוני רכב וצמ"ה במוסכים אזרחיים; ההוצאה הסתכמה בכ-21.5 מיליון ל"י. העבודות נמסרו ל-18 מוסכים: לשמונה מהם חוזי מסגרת עם משרד הביטחון וניתן למסור להם עבודות ללא מכרז; עשרת המוסכים הנותרים הם ספקים מוכרים של משרד הביטחון והעבודות נמסרות להם לאחר בדיקה של הצעות מתחרות. הסדנה מעסיקה ארבעה בוחני רכב, לבחינת עבודותיהם של המוסכים.

— מפקד הסדנה מחליט, בהתאם לכוח האדם העומד לרשותו, איזה עבודות יש לבצע בסדנה עצמה ואיזה תמסרנה לסדנאות אזרחיות. הסדנה לא קבעה מדדי זמן לביצוע עבודות שונות, הן לגבי עבודות בביצוע עצמי והן לגבי עבודות המבוצעות במוסכים אזרחיים, אף שהיו בדיה נתונים המאפשרים קביעת מדדים כאמור. חוסר מדדי זמן לביצוע העבודות מקשה גם על בדיקת החשבונות של המוסכים האזרחיים.

מטכ"ל/אג"א ומיפקדת קצין חימוש ראשי הוציאו הוראות מפורטות בדבר ביצוע בדיקות תקופתיות ותיקוני רכב בסדנאות צה"ל. על פי ההוראות, על בוחן רכב של הסדנה לבדוק את כלי הרכב המובאים לטיפול תקופתי או לתיקון ולמלא כרטיס מפורט על התיקונים שיש לבצע; עליו להשוות את פרטי כרטיס התיקון לכרטיסים קודמים ולאחר ליקויים חוזרים. בגמר התיקון על הבוחן לאשר שבוצעו כראוי כל סעיפי התיקון; עוד עליו לאשר את השימוש בחלפים ולקבל חזרה לסדנה את החלפים המשומשים.

בדיקת המסמכים הנוגעים ל-100 כלי רכב, שתוקנו במוסכים אזרחיים בשנת 1978, העלתה:

— לא נזהלו בסדנה תיקי רכב והמסמכים הנוגעים לתיקונים לא תוקנו בצורה שאיפשרה מעקב אחר תיקונים חוזרים. הדבר גרם לכך, ששולם לעתים בעד תיקונים חוזרים, שהמוסך חייב היה לעשותם ללא תשלום.

— בחודשים אפריל 1978 — ינואר 1979 תוקן מיניבוס אחד חמש פעמים: שלוש פעמים במוסך אחד ופעמיים במוסך אחר. בעד התיקונים שולמו 86,000 ל"י, מהם 57,000 ל"י בעד חלפים. בארבע מהזמנות התיקון נכלל תיקון המצמד, אולם לא הוזמנה החלפתו. אין תיעוד על השימוש בחלפים ועל החזרת חלפים לסדנה; אין תיעוד על בחינת הרכב בגמר כל התיקונים.

— באוגוסט 1978 הועבר מיניבוס אחר למוסך לבדיקה תקופתית ולתיקון; הזמנת התיקון כללה 14 סעיפים. המוסך הגיש חשבונית על סך 60,000 ל"י, מהם 43,825 ל"י בעד חלפים. החלפים הישנים לא הוחזרו לסדנה; החשבונית כללה סעיפי עבודה בסך של כ-8,000 ל"י שלא נכללו בהזמנה. אותו מיניבוס נזקק לכמה תיקונים חוזרים, שנעשו בשני מוסכים אחרים, בהוצאה של כ-14,000 ל"י. אישורי הבחנים על הזמנות התיקון ניתנו זמן רב לאחר התיקון, רק בעקבות קבלת החשבונות.

— מתנעים, ששופצו על ידי אחד המוסכים, נזקקו לתיקון חוזר — עד ארבע וחמש פעמים. לגבי כל תיקון נמסרה הזמנה חדשה, כלי שנערך בירור לסיבת הקלקול. בעד תיקונים במתנע של טרקטור גורר ותיקונים חוזרים שולמו בשנת הכספים 1978 כ-12,000 ל"י; בעד תיקונים במתנע של מלגזה שולמו 5,500 ל"י.

— לאחד המוסכים נמסרו, לאחר בדיקת הצעות, חמש הזמנות לתיקון גוררי רכב. המוסך הגיש חשבוניות שהסתכמו ב-121,000 ל"י, מהם 33,000 ל"י בעד חלפים. פירוט העבודות והחלפים אמור היה להימצא בשו"ב בריש גוררים, אולם השוברים לא נמצאו בסדנה. בוחן של הסדנה אישר את גמר ביצוע העבודות על גבי שפסי

ההומבה, בלי שיפרט בהם איזה עבודות בוצעו ואיזה חלפים שימשו לביצוען. לא נמצא תיעוד על החזרת החלפים המשומשים.

— מוסך אחר הגיש חשבוניות על סך 209,000 ל"י בעד ביצוע ארבע הומבות. 179,000 ל"י מתייחסים לסכומים מרכזים בניין עבודה, חלפים ועבודות חוץ. פירוט לסעיפים אלה, שאמור היה להיות מצורף לחשבוניות, לא היה בידי הסדנה. לא נמצא תיעוד על עריכת בחינה בגמר העבודות. במשרד הביטחון נמצאו ריכוזים על החר לפים שבעדם דרש המוסך תשלום, אולם ללא אישור של בוחן. לא נמצא תיעוד על החזרת החלפים המשומשים לסדנה.

*

מהממצאים עולה, שלא בכל המקרים פעלה הסדנה בהתאם להוראות. מילוי קפדני של הוראות מטכ"ל/אג"א ומפקדת קצין חימוש ראשי בעניין תיקון רכב צבאי במוסכים אורחיים מטרותו בעיקר להבטיח פיקוח ובקרה על ביצוע נאות של התיקונים, כולל שימוש בחלפים, והעברת דיווח מפורט למשרד הביטחון, על ביצוע התיקונים, המשמש בסיס לתשלום.

ארגון אמצעים לשעת חירום

צה"ל מתכנן להשלים את צרכיו לשעת חירום מאמצעים של המגזר האזרחי. היחידה לארגון וגיוס אמצעים במטכ"ל/אג"א (להלן — "ארג"א) אחראית לאיתור, ארגון והקצאה של האמצעים — בעיקר כלי רכב למיניהם וציוד מיכני הנדסי (צמ"ה); מוסכים ובתי מלאכה לתיקון רכב, ובתי מסחר לחלפים של רכב וצמ"ה. "ארג"א היא גם גוף מבקר ומנחה מקצועי בתחומי פעולתה מטעם המטה הכללי. גיוס רכב אזרחי לצורכי צה"ל בשעת חירום נעשה מכוח תקנות שעת חירום (רישום ציוד וגיוס), תשי"ז—1956.

בחודשים אוקטובר—דצמבר 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על פעולות "ארג"א ועל ההיערכות של פיקוד להפעלת האמצעים שהוקצו לו, בעיקר הסדר העבודה עם מוסכים ובתי מלאכה לרכב. בדיקת השלמה נערכה במפקדת קצין חימוש ראשי.

בעת הביקורת שירתו ב"ארג"א שישה קצינים, 10 חוגרים וארבעה אזרחים עובדי צה"ל. נציג "ארג"א מייצג את מטכ"ל/אג"א בוועדה העליונה למשק לשעת חירום (ועדת מל"ח עליונה).

נתונים בדבר רכב וצמ"ה

המרכז לעיבוד נתונים אפסנאיים בצה"ל (מענ"א) מקיים מערכת ממוכנת של מידע על הרכב האזרחי ועל כלי צמ"ה, שנועדו להיות מגויסים לצורכי צה"ל בשעת חירום. המערכת מקבלת מאגף הרישוי במשרד התחבורה נתונים על רכב חדש שנרכש ועדכונים לגבי העברת בעלות ומצב טכני של הרכב; נתונים נוספים מקבלת המערכת מיחידות רכב מילואים (יר"מס) של צה"ל (ראה להלן). הנתונים על כלי צמ"ה מתקבלים ממע"צ — מחלקת עבודות ציבוריות במשרד הבינוי והשיכון.

— רישומי "ארג"א, בדבר רכב חדש ושינוי בעלות, לא היו מעודכנים, בעת שנערכה הביקורת, בגלל הפיגור שהיה בתחום זה באגף הרישוי — כחצי שנה לגבי רכב חדש וכשנה לגבי רישום העברת בעלות. המערכת הממוכנת אינה ערוכה לקליטת נתונים ולעיבודם באופן ידני ו"ארג"א לא יכלה לעדכן את הנתונים, גם כשהיו בידיה רשימות ידניות. עקב כך נפגעה יכולתה של "ארג"א להקצות רכב חדש ליר"מים.

"ארג"א קבילה מאגף הרישוי, על פי בקשתה, העתקי רשימות של רכב חדש, אך הפיקה מהם רק תועלת מעטה משום שהמידע לא היה מלא ומשום שלא היה לה כוח אדם למיון החומר ולעיבודו. בספטמבר 1979 ביקשה "ארג"א מיבואני משאיות מידע על הרכישות מאז אפריל 1979. בעקבות המידע שקיבלה נתאפשרה הוספת 457 משאיות למערך הרכב, שנועד לגיוס בשעת חירום. "ארג"א לא עשתה פעולה דומה לגבי טנדרים ואוטובוסים מכיוון שלא היה לה מחסור באמצעי תובלה אלה.

נוהלי העבודה של יארג"א אינם מתייחסים לאפשרות של פיגור בקבלת נתונים מאגף הרישוי במשרד התחבורה.

— בדיקה מידגמית שנערכה לגבי מצאי האוטובוסים העלתה, שברישומי יארג"א לא היו נתונים על כמה אוטובוסים שהיו רשומים בקובץ של משרד הרישוי. עד סיום הביקורת לא נתקבלה תשובת מענ"א, שנתבקש לברר את אי ההתאמה.

הקצאת רכב ליר"מים

אגף התכנון במטכ"ל (אג"ת) קבע תקנים לרכב של יר"מים שבפיקודים המרחביים, בזרועות האוויר והים, בחילות המקצועיים ובמרכזי אג"א; יארג"א מקצה את הרכב ליר"מים בהתאם לתקנים, מתוך כלל הרכב העומד לרשותה.

1. לגבי משאיות נקבע, שמצב המצאי מחייב גיוס משאיות מכל תוצרת שהיא; לגבי טנדרים נתאפשר, מטעמי יעילות, לגייס רכב מתוצרת של ארבעה מפעלים בלבד.

— בביקורת שערך משרד מבקר המדינה נמצא, שבכמה מפקדות חסרו טנדרים למילוי התקן שקבע מטכ"ל/אג"ת ואשר מטכ"ל/אג"א הוסיף לו 20% כמקדם ביטחון, להבטחת הגיוס. בחיל האוויר, במרכז ציוד לחימה וחלפים ובמרכז תחמושת חסרו כ-10%; במפקדת קצין קשר ראשי חסרו כ-18%; למפקדת מרחב שלמה — כ-12%. ברשימות יארג"א נכלל רכב, שטרם הוקצה ליר"מים. נמצא, שברשימת הרכב שטרם הוקצה היו מאות טנדרים הראויים לגיוס. בינואר 1980 הודיע מפקד יארג"א, שכ-200 טנדרים הוקצו למפקדות דלעיל.

2. — ברשימות הרכב של יארג"א היו כ-1,000 ג'פים וטנדרים ו-30 משאיות השייכים למינהל הרכב הממשלתי ואינם מרותקים למשרדן הממשלה בשעת חירום. חלקם נגרעו מרשימות הרכב של היר"מים בשל קשיים לאתר את המחזיקים ברכב. הביקורת העירה, שאין הצדקה לא לגייס רכב ממשלתי לצורכי צה"ל בשעת חירום; מן הראוי אפוא לעשות הסדרים, שיבטיחו קבלת מידע על המחזיקים ברכב, כך שניתן יהיה להפעילו במסגרת היר"מים או כעתודה מטכ"לית.

3. — ברישומי יארג"א ישנם כ-140 פריטים שהוגדרו כ"ציוד הנדסי" וכ-200 פריטים שהוגדרו כ"ציוד אחר", שלא נערך בירור אם הם מתאימים לצורכי צה"ל בשעת-חירום. בכמה מקרים מוינו כ"ציוד הנדסי" משאיות מסוגים מיוחדים, לחלוקת משקאות למשל, ולא הוקצו ליחידות. הממצאים הועברו ליארג"א לבירור ולהקצאה נכונה במקרים המתאימים. בפברואר 1980 הודיעה יארג"א, שמיון הציוד ישופר במסגרת שינויים בתכניות המחשב.

4. — רישומי יארג"א כוללים — ברשימה נפרדת — את נתוניהם של כ-15,000 כלי רכב, שחלקם אינו מתאים לצורכי צה"ל ולגבי חלקם נותק הקשר עם הבעלים. הביקורת העלתה מקרים שבהם עידכן אגף הרישוי את יארג"א בדבר העברת בעלות או שינוי כתובת, אך לא נעשתה פעולה לחידוש הקשר עם הבעלים.

5. — ביר"מים שונים היו מוצבים כ-2,000 טנדרים משנות ייצור 1965—1970. חלק מהם אפשר היה לגרוע מהיחידות ולהציב במקומם טנדרים משנות ייצור יותר מאוחרות.

הפעלת מפעלי רכב אזרחיים בשעת-חירום

בהוראות אג"א פורטו תהליכים לשילובם של מוסכים ומפעלי רכב אחרים במערך החירום של צה"ל. על פי חוק שירות העבודה בשעת-חירום, תשכ"ז—1967, ניתן לרתק עובדים למפעלים אלה בשעת-חירום.

נציג יארג"א הוא חבר קבוע בוועדה בין-משרדית לאישור מפעלים חיוניים לשעת-חירום. יארג"א מרכזת את הטיפול בנושא על פי דרישות של הפיקודים המרחביים, הזרועות, החילות, ומרכזי אג"א; לאחר שהמפעלים אושרו כמפעלים חיוניים יש לערוך בהם ביקורות, על פי תכנית שהוכנה מראש.

— יארג"א לא קבעה שיטה לאיסוף מידע על מפעלים חדשים לתיקון ולאחזקה של רכב; הצעות לשילוב מוסכים חדשים במערך האחזקה התבססו על ידי אישי של העוסקים בכך.

מיפקדת קצין חימוש ראשי קבעה, שדרושים שלושה תאי עבודה לכל 100 כלי רכב שבמערך. לא נקבעה התדירות לעריכת בדיקות בדנר הצרכים, לגבי תאי עבודה, בהתאם לשינויים החלים במצבת הרכב.

יאר"א ערכה בדיקה בנדרון ביולי 1977 ובמהלך הביקורת — בנובמבר—דצמבר 1979. בינואר 1980 הודיע מטכ"ל/אג"א למשרד מבקר המדינה, שבעתיד יבדקו צורכי מערך החירום בתחום מפעלי הרכב באופן שוטף.

— עד סוף 1979 לא קבעה מיפקדת קצין חימוש ראשי נהלים להפעלת המוסכים בשעת חירום, ואף לא פקודת קבע לקציני הקישור; לא נקבעה חלוקת התפקידים בין קציני הקישור לבין נציגי משרד הביטחון, המופקדים על ההתקשרות עם המוסכים ועל ההתחשבות אתם. בינואר 1980 הודיעה מיפקדת קצין חימוש ראשי, שהיא מכינה את הנהלים הדרושים.

— מרכז ציוד לחימה וחלפים קשור עם 39 ספקי חלפים, לאספקת חלפים בשעת חירום. הביקורת העלתה, שלא היה בידי המרכז מידע על המלאי המוחזק אצל הספקים והוא לא הכין תחזיות צריכה של חלפים. לא נקבעו הספקים לחלפים של טנדר מתוצרת מסוימת, שצה"ל מפעיל יחידות ממנו ורשימות יאר"א כוללות עוד יחידות ממנו.

— על פי תכנית העבודה של יאר"א לשנת העבודה 1979 אמורות היו להערך במחצית הראשונה של השנה 22 ביקורות במוסכים. עד מועד הביקורת נערכו רק 13 ביקורות ובחלק מהן לא השתתף נציג חיל חימוש, שהוא הסמכות המקצועית לקביעת התאמתו של המפעל לצורכי צה"ל. ביקורות ביר"מים וביתדות צמ"ח בוצעו לפי התכנית.

פיקוד

— לפיקוד הוקצו 39 מוסכים, שיעמדו בשעת חירום לצורכי צה"ל. הביקורת העלתה, שב-11 מהם לא רותקו לעבודה בשעת חירום מנהל המוסך ומנהל העבודה, דבר שיקשה על הפעלתם בשעת חירום.

— בתיקי המפעלים שבפיקוד לא נמצאו דו"חות מעודכנים של המפקח על כוח האדם במשרד העבודה והרווחה, על ריתוק כוח אדם לשעת חירום, שיש להעבירם כל חצי שנה.

— בפברואר 1979 ביקש הפיקוד לשלב ארבעה מוסכים במערך החירום; רק בינואר 1980 הוחל בהסדרת השילוב.

— יחידות מינהלה מרחבית מקבלות מן הפיקוד שירותים שונים, אף שאינן כפופות לו. הפיקוד לא קיבל מידע שוטף על מספר כלי הרכב לסוגיהם, שיחידות אלה מגייסות, ולא יכול היה אפוא לערכן את צרכיו בשירותים לרכב זה. בעקבות הביקורת נקבע, שיחידות המינהלה יעבירו לפיקוד מידע שוטף על צרכיהם בשירותים לרכב.

תיאום בין צה"ל למל"ח בנושא אחזקת רכב

במאי 1975 מינה ראש אגף התכנון במטכ"ל ועדה, בראשות קצין חימוש ראשי, שנתבקשה להמליץ על תכנון מערך אחזקת לרכב, משותף לצה"ל ולמל"ח. חברי הוועדה היו: מפקד יאר"א, נציגי מטכ"ל/אג"א ומטכ"ל/אג"ת, נציגים ממשרד התחבורה, משרד העבודה וועדת מל"ח העליונה. הוועדה הגישה המלצותיה לראש אג"ת באוגוסט 1978, והמליצה על קיום מערכות אחזקת נפרדות לצה"ל ולמל"ח, תוך תיאום ביניהן, כך שיתאפשר תיקון רכב של צה"ל במוסכים שהוקצו למל"ח ורכב של מל"ח במוסכים שהוקצו לצה"ל. עוד המליצה הוועדה להקים "מוקדי אחזקה", לפי קריטריונים של התמחות ופריסה, ולהסדיר תיאום בין שתי מערכות האחזקה. עד סוף 1979 לא נתקבלו הנחיות מטכ"ל/אג"ת ליישום ההמלצות.

נספחות צה"ל בארה"ב

בחודשים יולי—אוגוסט 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת בנספחות צה"ל בווישינגטון; בדיקת השלמה נערכה באגף הכספים של משרד הביטחון.

נספח צה"ל בארצות הברית משמש נספח לא תושב גם בקנדה; מקום מושבו בווישינגטון. הנספח מייצג את צה"ל כלפי משרד ההגנה והצבא בארצות הברית; משמש מקדם של חיילי צה"ל